

HANİFİ DÜŞMEZ

ŞANLIURFA MAHALLİ
ÇOCUK OYUNLARI

KALİRU YAYINLARI

HANIFI DÜŞMEZ

ŞANLIURFA MAHALLİ
ÇOCUK OYUNLARI

ŞURKAV KÜTÜPHANESİ

Demirbaş No.

0557

KALIRU YAYINLARI

BİRİNCİ BASIM
KASIM 1994

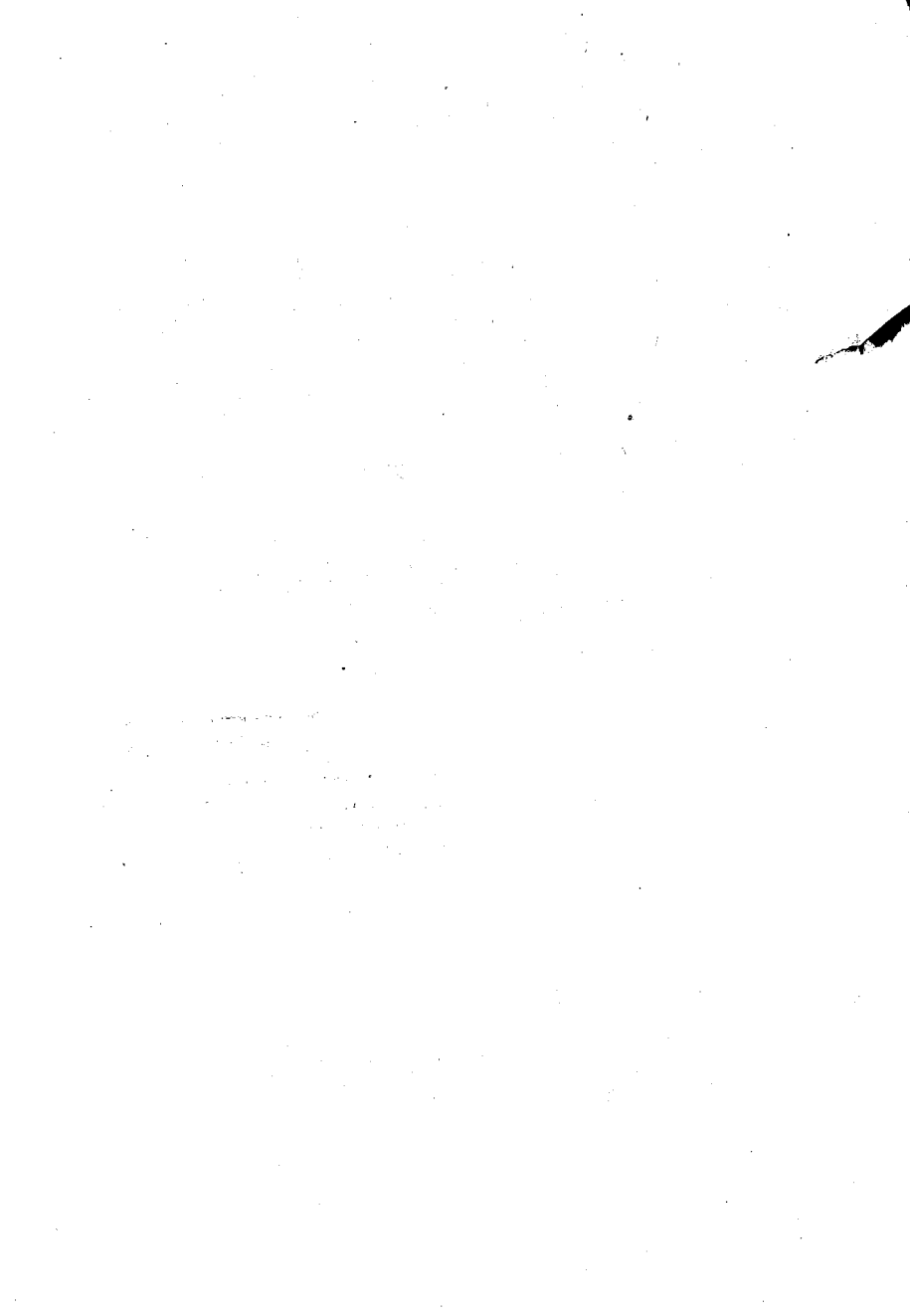
İsteme Adresi : P.K. 175 ŞANLIURFA

DİZGİ BASKI
Özdal Ofset TLF : 313 29 34 - 313 29 35
FAX : 312 48 90
ŞANLIURFA

HANIFI DÜŞMEZ

1959 yılında Urfa'da doğdu. İlk, Orta ve Lise öğrenimini Urfa'da tamamladı. Eğitim Enstitüsü'nü bitirdi. Sivas, Konya, Rize illerinde öğretmenlik yaptı. Şiirleri Harran ve Anzılha dergilerinde yayınlandı. Mahalli gazetelerde yazılar yazdı. 1992 yılından beri Türkiye Yazarlar Birliği üyesi olan Düşmez, İngilizce biliyor. Şanlıurfa Mahalli Çocuk Oyunları yazarın yayımlanan ilk kitabıdır.

ŞURKAV KÜTÜPHANESİ	
Demirbaş No.	...
0557	

İÇİNDEKİLER

Birdirbir	7
Çelik Çubuk	10
Ebe Saklama (Sobi)	11
Kasa Kasa	
İnne Minne Kirazı	12
Yastık Taklası	
Tiren Tiren Oyunu	
Kibrit Oyunu	13
Pens Oyunu	
Tek mi, Çift mi Oyunu	14
Mini mini Havuç	
Kala Kala	15
Ei Ei Üstünde	
Geldi Güldü	
Çömçe Gelin	
Deleme Çalma	17
Hurp Oynama	
Köşe Kapmaca	18
Koza Kırık	
Dellobir - Dellodaş	19
Çile Bülbülüm Çile	22
Alkuç Balkuç	23
Gülle Peste	
Yastık Taklası	25
Duvarдан Duvara	
Uzun Eşek Oyunu	
Harf Oyunu	26
Terlik Oyunu (Pabuç Atlama)	
Gazoz Kapağı Oyunu	
Sürme mi, Çekme mi?	27
Arı Kızdırmak	

Akrep Kızdırmak	28
Leyli (Salıncak)	
Şanlıurfa'da Kurulan Leyliçi Evleri (Salıncaklar)	
Pampal PıŖŖo Uçurmak	29
Arpa Yürütmek, Buğday Yürütmek	
Çocuk Koleksiyonları	
Sin Sin Oyunu	30
Çember Çevirmek	
Önümüze Gelene Bir Tekme	
Kendir Atlamak	31
Tel Araba Yapmak ve Sürmek	
Elim Sende	
Çatal Atma	32
Beleyem Beleyem Oyunu	
Pampit	33
Ok Atma	
Çındır Pır (Çındır Fısı)	
Tolaka	34
Kolçu Kaçakçı	
PıŖ Kutte	35
Hac Haccike	
Göz Bağlama	
At Oyunu	36
Küllahlı Tiyara	
Çöplü Tiyara Nasıl Yapılır?	
Arı Uçurmak	
Bilyeli Araba Sürmek	37
Körebe	
Sapan Harbi	
Mehlemizde İğit Çok / Mehleyizde İğit Yok	38
Şakalillo	
Şanlıurfa'da Mahalli Çocuk Oyunlarının Oynandığı	
Meydan adları Üzerine Bir Toponomi	39
Derrebu Derinebu	

Beş Parmak	40
Küp Getir	
Hopleyli	
Şanlıurfa'da Hatim Merasimi Sırasında	
Çocukların Yaptığı Bir Dua	
Yengeç Tutmak	41
Bezirgan Başı	
Açıl Kilidim Açıl	42
Arpa Çarpa	43
Lalik Oyunu	
Yüzük Fincan Oyunu	
Hamampuç	44
Eşşek Bekleme	
Yaz Geldi	
Uçtu Uçtu	45
Takır Takır Tik	
Yattı Kalktı	
Elim Duvarıda	46
Yastık Kapmaca	
Yağmur Yağıyor Oyunu	
Makara Oyunu (Loglog Oyunu)	47
Fıfır Uçurmak (Rüzgar Gülü)	
El Fıfır Yapma ve Çevirme	
Bilmeceli Oyunlar	
Bir Çocuk Oyunu Tekerlemesi	50
Anam Babam Makaradan Su Çeker	
Cüm Oyunu	51
Çizgi Oyunu	52
İp Alma, İp Verme Oyunu	
Kumkuma Öldürme ve Bir İnanış	
Kuş Dili Konuşmak	53
Oyuncak Yapma (Tösbeh Yapma)	
Halbırla Kuş Tutmak	
Çocuk Ağzında Kerrat Cetveli	54
Kabakçıbaşı	55

Aliler Aliler Ç:ngene Aliler	56
Kurdelacı Güzeli	
Develler Mersin'e Oyunu	57
Sandalye Kapmaca	
Daire Kapmaca	
Sakızcı Oyunu	58
Mendil Kapmaca	59
Cümle Yazma Oyunu	
İp Oyunu	60
Şaşkına Bak Oyunu	
Kaç Kurtul Oyunu	61
Ateşimi Aldım Oyunu	
Yağmurla ilgili Bir Tekerleme	62
Çocuk Oyunlarında Söylenen Bir Tekerleme	63
Kutu Kutu Pense Oyunu	66
Kara Fato Oyunu	
İplik Oyunu	67
Kokani Oyunu	
Çocuk Oyunları Üzerine	68
Tıp Oyunu	69
Çocuk ve Oyuncak	
Sayışma Örnekleri	70
Uç Uç Kelebek Oyunu	71
Fahriye Abla'ya Nazire	
Tekerleme	72
Mahmut Dedi ki Oyunu	73
Denizde, Havada, Karada Oyunu	74
Faydalanılan Yazılı ve Canlı Kaynaklar	75

ÖNSÖZ

MAHALLİ ÇOCUK OYUNLARI ÜZERİNE

Şanlıurfa her yönüyle zengin bir şehir. Maddi ve manevi zenginliği yanında, folklor yönünden de zengin. Mahalli Çocuk Oyunları Şanlıurfa Folklorunun zengin kollarından biri. Biz bu kitabımızda bir çınarın bir dalı üzerinde durduk. Bu çınarın diğer dalları araştırmacılarını bekliyor. Yeteri kadar araştırdığımı söyleyemem ama, birşey söylemem gerekiyorsa şunu söylerim: "Ben orda, burda, hafızalarda dağınık bir durumda, unutulmaya terk edilen mahalli çocuk oyunlarını bir araya getirdim. Çünkü bu konuda yazılmış müstakil bir kitabın olmayışı yanında, Türkiye genelinde çocuklara yönelik bu tür kitapların bulunmayışı da, bizi dağınık yaprakları toplamaya itti. Toplayabildiğimiz kadarını toplayabildik. Gerisine Allah Kerim."

Şanlıurfa Mahalli Çocuk Oyunlarını iki grupta tasnif etmek ve incelemek doğru olur kanısındayım. Diğer tasnifler için birşey söylemek istemiyorum şimdilik. Çünkü mahalli çocuk oyunlarımızı yaşa göre tasnif edenler bulunduğu gibi, gönlü hoş eden, usu ve bedeni geliştiren oyunlar gibi çeşitli sınıflarda, gruplarda toplayıp inceleyen araştırmacılarımız da var. Bu tip tasniflerin erken yapıldığını söyleyenlerimiz de var. Biz en doğru kararın yayınlanan eserlerle ve zamanla verileceğine inanıyoruz. Gelelim şimdi çocuk oyunlarımızın bize göre tasnifine: 1- Tekerlemeli çocuk oyunları. 2- Tekerlemesiz çocuk oyunları. Tekerlemeli çocuk oyunları, genellikle tekerleme eşliğinde oynanan oyunlardır. Tekerlemeleri, ya bir çocuk bir çocuğa veya bir büyük bir çocuğa söyler. Tekerleme çocuğun bir yandan zihnini açarken, öbür yandan oyuna heyecan ve renk katar. Bazı tekerlemeler çocuğa ders verirken, bazı tekerlemeler çocuğu şaşırtır ve onu düşünmeye yöneltir. Tekerlemesiz çocuk oyunlarına ge-

lince, bu oyunların bazıları çocuğu bedenen ve zihnen ileri taşır. Atari, televizyon gibi modern araçların çoğaldığı günümüzde hafızası krelen çocuğu, bu araçların tasallutundan korumak ve kurtarmak istiyorsak, onların kurulu bir çalar saat, birer robot olmasını istemiyorsak, onlara mahalli ocuk oyunlarımızı öğreterek bunu başarabiliriz. Cam ekrandaki gölgeleri saatlerce izleyen ocuk, bir an gelir ki robotlaşır. Bir de çocuğun çok çabuk öğrenen ve çabuk unutan yapısını göz önünde tutarsanız, mahalli ocuk oyunlarımızın önemi kendiliğinden ortaya çıkar. Ben ocuğa, çocuklara bir deney tüpü gözüyle değil, uzaya fırlatılacak bir füze gözüyle bakarak, bu kitabı derlemeye, yazmaya çalıştım. ocuk geleceğin dünyasında, yarınlarda uzaya fırlatılacak bir füze olmalıdır, diye düşünüyorum.

Başvurduğum kaynakları kitabın sonuna ekledim. Araştırmanın yapılışı sırasında bilgi ve desteğini benden esirgemeyen dostumve arkadaşım Hüseyin Güzel'e ve Mehmet ini'ye teşekkürü bir borç bilirim.

Yazımı "lrken böyle istiyorum./ çocuklar çember çevirsin." dizeleriyle noktalamak istiyorum.

Urfa.29.08.1994

Hanifi Düşmez.

ŞANLIURFA MAHALLİ ÇOCUK OYUNLARI

BİRDİRBİR

Urfa mahalli çocuk oyunları içinde en çok sevilen ve zevkle oynanan bir oyundur. Zevkli olduğu kadar oldukça da yorucu olan bu oyunu genellikle 9-15 yaşları arasındaki çocuklar oynar. Çok hareketlilik, kıvraklık ve çabukluk isteyen bir oyundur. Bu oyunun diğer bir özelliği de çok uzun ve yorucu olmasıdır. Ayrıca "Birdirbir" oyununun kendine özgü kuralları ve her atlayışta söylenen ayrı tekerlemeleri vardır. (Oyunda söylenen bu tekerlemelerin nereden geldiği, niçin söylendiği hakkında bir bilgiye sahip değiliz.)

Oyunu oyanayacak oyuncular aralarında birisini "Ebe" seçerler. Ebe olan bu oyuncu yüzü yere paralel gelecek şekilde siner. (Eğilir) Diğer oyuncular da yine aralarında oyunu idare edecek olan başka bir ebe seçerler. İdareci olan bu oyuncu bütün hareketleri önce kendisi yapar sonra diğer oyuncular aynısını yaparlar. Sıraya dizilen oyuncular oyunu oynamaya başlarlar.

"Birdirbir" yerde yatan oyuncunun üzerinden atlayan ebeyi diğer oyuncular sırayla takip ederler. Atlayamayan düşen oyuncu "Ölür" kendisi ebe olur. Bütün oyuncuların atlayışından sonra ebe "İkidir iki tilkinin...." diyerek yere atlar. Oyuncularda ebeyi takip ederler. Devam eden oyunun üçler bölümünde atlanırken "Üçtür üç lümbürlüç" denilir. Oyunun ilk üç bölümünden sonra biraz daha zor olan diğer bölümlerine geçilir.

Dördüncü atlayışta, ebe "Dörttür kış vurmak" diyerek atlarken yerde yatan çocuğun sırtına kıcıyla vurur. Diğer oyuncular da aynı hareketi tekrarlarlar.

"Beş sürmeden geç" denilerek atlayış yapılırken oyuncuların ellerinden başka hiç bir yerleri yerde yatan çocuğa değmemelidir. Ebeye sürülen ölür.

"Altıdır fesler kondu" bu atlayışta oyunu idare eden ebe

eline bir mendil veya bez alır. Yerde yatan çocuğun sırtına bırakarak atlar. Diğer oyuncular da tek tek atlarlar, mendilli düşüren ölür. Yere yatar.

Altıncı atlayışta yerdeki çocuğun sırtına konan mendil yedinci atlayışta "Yedir yerinde kalktı" denilerek ebe oyuncu tarafından kaldırılır. Yine bütün oyuncular tek tek atlarlar. Bu atlayışlardan sonra heyecanla devam eden oyunun sekizinci bölümüne geçilir. Bu bölüm zevkli ve çok yorucudur.

"Sekizim semsek tek ayak" diyerek atlayan ebe yere düşükten sonra tek ayak üzerine durur. Diğer oyuncuların atlayışları bitikten sonra ebe tek ayak üstünde sıçrayarak diğer oyuncuları dolaştırmaya başlar. Yerde yatan çocukta bu oyuncuların hareketlerini takip eder. Yere çift ayakla basanları yakalar. Bu oyunda idareci olan ebe diğer oyuncuları yormak için onları mahalle aralarına götürür. Çocuklardan atlatır. Çocukların ayaklarını yere çift basmaları, ebeden izinsiz dinlenmeleri, ayaklarını değiştirmeleri yasaktır. Ancak ebe yorulur dinlenirse diğerleri de dinlenebilirler.

"Dokuzum durak" denerek atlayan ebe bir yerde durur. Diğer oyuncular da atladıkları yerlerde kıpırdamadan dururlar. Birbirlerine değen, sürtünen çocuk ölür. Kendisi ebe olur.

Onuncu atlayışta ebe "Onum vurah" diyerek yerde yatan çocuğun sırtına eliyle veya yumruğuyla vurur. Diğer oyuncular da atlarken yerde yatanın sırtına vururlar. Vurmak istemeyen "Bağışladım" diyerek vurmadan atlar.

"Onbirim yağlı çörek" diyerek atlayan ebe (elindeki herhangi bir şeyi) yerde yatan çocuğun sırtına koyarak atlar. Diğer bütün oyuncular da elierindeki eşyaları (Taş, Tahta, Bez.. vs) yerdeki çocuğun sırtına düşürmeden bırakarak atlarlar. Çocuğun sırtındaki eşyalardan herhangi birini yere düşüren ölür. Ebe olur.

"Onikim fıstık kırmah" bu bölümde oyuncular ellerine iki taş alırlar. Bu taşları birbirlerine vurduktan sora yerde yatan çocuğun üzerinden atlarlar. "Onüçüm ceviz kırmah" diyerek devam eden oyunun bu bölümünde; oyunun onikinci bölümünde yapılan hareketlerin aynısı yapılır.

Ondördüncü bölümde oyun başka bir şekle bürünür. Yere bir daire çizilir. "Ondördüm postal teki" denilerek yerde yatan ebenin üzerinden atlanır, daha sonra oyunculardan birisi ebenin gözlerini kapatır. Ebenin eline bir postal (Ayakabı) teki verilir. Diğer oyuncular da belirli bir uzaklığa giderler. Saklanırlar, koşarlar. Ebenin gözü açılır. Elindeki ayakabı (Postal) tekini ebe çocuklara doğru fırlatır. Kimi vurursa o kişi ebe olur. Ayakkabı tekini fırlattığı zaman çocuğu vurmadı mı o çocuk koşarak yerde çizilen dairenin içine tükürürse onu ebe bir daha vurmaya kalkamaz. Bu şekilde ebe elindeki postalı fırlatmaya devam eder. Bütün oyuncular yerdeki daireye tükürürlerse oyunun diğer bölümlerine geçilir.

"Onbeşim Jandarmalar" denilerek devam eden "Birdirbir" oyununun bu bölümünde yerde yatan çocuğun sağına ve soluna paralel iki çizgi çizilir. Diğer oyuncular "Onbeşim Jandarmalar" diyerek birinci çizgiden diğer çizginin arkasına atlamaya çalışırlar. Çizginin içine düşen ölür. Ölen yere yatar.

Onaltıncı bölümde yerde eğilen ebenin yan tarafına bir çizgi çizilir. Diğer oyuncularda sırayla "Onaltım balıklama" diyerek yerde yatan çocuğa hızla göğüs vurarak, onu çizginin dışına çıkarmaya çalışırlar. Bu bölümde yanlış yapan veya yapamayan oyuncu ölmez.

Birdirbir oyununun ilk onaltı bölümü tamamlandıktan sonra, bu defa yerde yatan ebeyi hırpalamak için "Toplar" faslı başlar. Yirmiye kadar devam eden oyuncular atlarken ellerini yumruk ederek hızla yerde yatan çocuğun sırtına vururlar. Vururken de:

"Onyedim Rus topu"

"Onsekizim Alman topu"

"Ondokuzum Fransız topu"

"Yirmim Müslüman topu" (Son atlayışta hızlı vurulur) denerek çeşitli devlet isimleri söylenir. Yerde yatan çocuğa vurmamak mecburi değildir. İstemeyen vurmaz. Sadece atlar. Atlarken "Bağışladım" diyen de vardır.

Böylece sona eren oyuna yeniden başlanır. Ya tekrar eski çocuk yere yatar, Ya kur'a çekilir. Ya da ölen çıkmışsa o kişi yere yatar. Bu oyunun diğer bir kuralı da: Oyunun neresinde o-

lunursa olunsun kuralları çiğneyen (Atlarken yanlış atlayan, ebenin dediğini yapmayan, düşen...vb) ölmüş sayılır. Bu oyuncu yere yatar.

ÇELİK ÇUBUK

Urfa'da 5-15 yaşlarındaki çocukların oynadıkları bir oyundur. Bu oyunda iki tarafı yontularak sivriltilmiş kısa bir tahta parçası ile, takriben boyu 50-60 cm uzunluğunda olan bir sopa kullanılır.

Oyunu oynayacak olanlar iki gruba ayrılırlar. Bir grubun oyuncusu eksik olunca bir kişi iki kişi yerine oynar. Bu kişiye "Eşi karnında" denir. Her iki taraftan birer kişi seçilerek çarpılırlar. Yere konan çelliğe, çubukla (sopayla) üç defa vurularak, havaya sıçrayan çelliğe var kuvvetle vurulur. Gittiği en son yere bir işaret konur. Sonra diğer oyuncu aynı işi yapar. Hangi grup çelliği uzağa götürmüşse, oyuna o grup başlar.

Yere küçük bir çukur açılır. Diğer grubun oyuncuları karşı tarafa geçerler. Çukur olan yerin üzerine konan çellik, eldeki çubukla karşı grubun bulunduğu tarafa, oyuncuların tutamayacağı şekilde fırlatılırcasına atılır. Çelliğin havada yakalanmaması lazımdır. Şayet karşı grubun oyuncuları çelliği, yere düşmeden havada tutarlarsa, hem sayı kazanırlar, hem de atan oyuncu "ölmüş sayılır". Karşı taraf oyuncuları çelliği düştüğü yerden alarak, atılan yerde konan çubuğa doğru fırlatırlar. Şayet sopayı (çubuğu) vurabilirlerse, atan oyuncu ölmüş sayılır. Ölmüş sayılmak oyun dışı olmaktır. Sıra diğer oyuncuya geçmiş olur. Yeni oyuncu yeniden çelliği karşı taraf oyuncularına doğru fırlatır. Karşı taraf oyuncuları tekrar nişan alarak çubuğu vurmaya çalışırlar. Çubuğu vuramazlarsa, çelliği fırlatan oyuncu sopayı eline alarak ve üç kez sopayla çeliliğe vurarak alabildiğine uzağa atmaya çalışır. Çelliğin gittiği mesafeye gözünün kestiği adımı verir. "Üç adımda gel... Beş adımda gel... On adımda gel..." gibi. Rakip takımında kendine güvenen oyuncu varsa, çelliğin atıldığı yerden itibaren çubuğa doğru uzun adımlarla atlamaya başlar. Verilen adımda çubuğa gelirse, o oyuncu ölmüş sayılır. Verilen

adımda çubuğa gelinmezse atan tarafa o kadar sayı yazılır.

Oyuna başlayan tarafın bütün oyuncuları ölürse bu defa karşı taraf (grup) oyuna başlar. Bu oyunda ölen bir arkadaşını diriltmek için bir oyuncunun, önceden kararlaştırılan sayıyı hiç vurulmadan arkâ arkaya alması gerekir.

EBE SAKLAMA (SOBİ)

Bu oyunu oynayanlar aralarında bir ebe seçerler. Ebe yüzünü duvara döner. Kararlaştırılan sayıya kadar saymaya başlar. Bu arada ebe sayıyı sayarken, diğer oyuncular çevrede saklanabilecekleri yerlere saklanırlar. Bazı oyuncular bir kovuğa, bazı oyuncular bir küpün içine girerek saklanırlar. Ebe sayı saymayı bitirince:

- "Saklandız mı?" diye sorar. Ses çıkmayınca:

"Ardımdaki, öğümdeki, sağımdaki, solumdaki sobi ha sobi" diyerek yüzünü döner. Saklanan oyuncuları aramaya başlar. Birisini bulunca ondan önce koşarak gözünü yumduğu yere kadar gelir ve elini duvara vurarak sobi der. Böylece gördüğü kişi ölmüş sayılır. Sonra tekrar dönerek diğer oyuncuları aramaya başlar. Kendisi diğerlerini aramaya başlarken diğerleri de gizlendikleri yerlerden çıkarak, ebeye görünmeden, ebenin gözünü yumduğu yere ellerini vurmaya çalışırlar. Elini vuran sobi der ve kurtulur. Ebe kimi görüp sobilerse o oyuncu ebe olur. Oyun bu şekilde devam eder.

KASA KASA

Bu oyunu oynayanlar diğer oyunlarda olduğu gibi bir ebe seçerler. Sıraya dizilirler. Ebe ortaya çıkarak

"Kasa Kasa va kasa
Ayakları var, va kasa
Kulakları var, va kasa
Kuyruğu var, va kasa
Gözleri var, va kasa

Likkini var, va kasa." diyerek herhangi bir hayvanı tarif eder. Bütün oyunculara sorar. Bilen oyuncu soru sorana ceza verir. Cezalar genellikle bilinen hayvanı taklit veya hareketlerini yaptırtmak şeklindedir. Soruyu cevaplayan çocuk, yukardaki tekerlemeyi söyleyerek başka bir hayvanı tarif eder. Oyun bu şekilde devam eder.

İNNE MİNNE KİRAZI

Bu oyundan ziyade ebeyi belirlemek için başvuru olan bir yöntemdir. Ebeyi tespit için, tekerleme eşliğinde seçme şeklidir. Çocuklar yan yana dizilir. Bir kişi elini ağzına götürerek "Oooooo" dedikten sonra, elini tek tek oyunculara vurarak

"İnne minne kirazı

Şemsit kata bi tazı

İt osurdu, bit osurdu

Yuvarlandı, yere düştü

Tam, tut, dümbelek fıs." der. En son kime elini vurmuşsa o oyuncu ayrılır. Arkaya kalan kişi ebe olur.

YASTIK TAKLASI

Oyunu oynayanlardan iki çocuk yere paralel olarak, yüzleri birbirlerine ters bir şekilde eğilirler. Diğer oyuncular da bunların üzerlerinden sırayla atlamaya çalışırlar. Atlamayan veya yere düşen çocuk, kendisi yere yatar.

TİREN TİREN OYUNU

Genellikle iki kişinin oynadığı bu oyun, bir kağıt üzerinde oynanır. Oyunu oynayacak çocuklar ellerine birer kağıt parçası alarak, kalemle 1 den 10'a kadar aralıklarla sayıları yazarlar. Kura ile oyuna başlayan, elindeki kağıda gizlice 1'den 10'a kadar olan sayılardan birini yazar. Diğer oyuncudan kaç olduğunu sorar. Rakibi sayıyı bilmezse, kağıt üzerinde aralıklarla yazdığı

rakamlardan, sorduğu rakamların altını çizer. Bu iş her rakam için dört defa yapılır. Kare içine alınan her rakam bir vagon sayılır. Altına ray ve tekerlek yapılır. Bu iş diğer rakamlar için de ayrı ayrı tekrarlanır. Hangi oyuncu rakamları daha önce kare içine alarak bitirirse, o oyuncu oyunu kazanmış sayılır. Bütün rakamları kare içine alan oyuncu, birinci rakamı lokomotif yapar ve "tiren tiren tiren" diyerek oyunu bitirir. Yazdığı rakamları rakibi bilirse bu defa sıra diğer oyuncuya geçer. Bu oyuncu da aynı şekilde oyunu sürdürmeye çalışır.

KİRBİT OYUNU

Kibrit çöpleriyle oynanan bir çocuk oyunudur. Karşılıklı iki, üç kişi oynar. Bir kutu kibrit çöpü, kibrit kutusunun dış kabına doldurulur. Yere konularak içindeki kibritler yığın halinde yere bırakılır. Yere yığılan kibritlerden bir tanesini alan oyuncu, bu kibrit çöpüyle diğer kibrit çöplerini alıp ayırmaya başlar. Bu işlemler sırasında aldığı kibrit çöplerini oynatmaması gerekir. Aldığı çöplerden oynayanlar başka bir tarafa biriktirilir. Bütün çöpleri kaldıran oyuncu, kıpırdattığı kibrit çöplerini sayar. Strayı ikinci oyuncu alır. Birinci oyuncunun yaptıklarını tekrarlarlar. Bu oyuncu da kıpırdattığı kibrit çöplerini sayarak ayrı bir yerde biriktirir. Hangi oyuncu az kibrit çöpü kıpırdatmışsa oyunu o kazanır.

PENS OYUNU

Bu oyun büyük çivilerle 2-3 kişi tarafından oynanan bir oyundur. Nemli bir zeminde, bahar aylarında oynanır. Çivi ele alınarak, nemli zemine saplanır. Rakibin noktaları çember içine alınarak kuşatılır. Rakibin çember içinden çıkması halinde yenden yolu kapatılmaya çalışılır. Çivinin yere saplandığı noktalar, yine çivi ucuyla çizilen çizgilerle birleştirilir. Çizgilerle kapatılır.

lan yol, rakibe geçit vermeyince oyun sona erer.

TEK Mİ, ÇİFT Mİ OYUNU

Plastik eskimo çöpleriyle oynanan bir oyun türüdür. Oyun en az iki, en fazla üç kişiyle oynanan bir oyundur. Oyunculardan biri elinde tuttuğu çöpleri rakibine göstererek "Tek mi, çift mi?" diye sorar. Rakibi tek veya çift der. Bilmesi halinde oyuncu elinde tuttuğu çöplerin hepsini rakibine verir. Kim kimin elinden çöplerin hepsini alırsa, o oyunu kazanmış olur.

MİNİ MİNİ HAVUÇ

Bu oyun genellikle küçük yaşlardaki çocuklar tarafından oynanır. Çocukların yaşları (1-6) arasında değişir. Çocukları güldürmek için oynanan bir oyundur. Evin ağlayan çocuğunu güldürmek veya eğlendirmek için, evin büyüğu çocuğun elini açarak ayasının ortasına şehadet parmağıyla bir sembolik havuz yapar. şehadet parmağıyla avucunun ortasını ovalar ve aşağıdaki tekerlemeyi söyleyerek, çocuğun parmaklarını teker teker kapatır.

" OOOoooo, ooo....

Mini mini havuç

Bırıya bi kuş kondı.

Bu tuttı, bu kesti,

Bu bişirdi, bu yidi,

Bu arşıdan geldi."

'Hanı biye', 'Hanı biye', Hanı biye' diyerek çocuğun boynunu kızıklamaya başlar. Böylece çocuk gülmeye başlar. Bu oyuna alışan küçük çocuklar sürekli bu oyunu oynamak isterler.

KALA KALA

Bu oyunda anne, baba veya evin başka bir büyüğü yere sırtüstü yatar, Ayaklarını çocuğun koltuk altlarına koyarak ve ellerinden tutarak "KALA KALA..." diyerek havaya kaldırıp indirir. Çocuk bu hareketler karşısında bir taraftan heyecanlanır, öteki taraftan da güler. Evde bu oyuna alışan çocuklar bazen ellerini bırakarak, havada akrobatik hareketler yaparlar.

EL EL ÜSTÜNDE

Bu oyunu oynayacak çocuklar kendi aralarında bir ebe seçerler. Ebe sırtüstü eğilerek yere yatar. Diğerleri de ellerini zımrık (Yımırık) yumruk yaparak üst üste koyarlar ve hep bir ağızdan

"El el üstünde

El kemerin üstünde,

Kimin eli en üstte?" diyerek, ebeden hangi oyuncunun elinin en üstte olduğunu sorar. Ebe de bir oyuncunun adını söyler. Eğer bildiyse o çocuk ebe olur. Oyun böylece devam eder.

GELDİ GÜLDÜ

Ağlayan küçük çocukları eğlendirmek ve güldürmek için oynanan bir oyundur. Büyük parmakların ucunu yerde çocuğa doğru yürüterek, "Geldi güldü, geldi güldü, gıdı gıdı" diyerek çocuk güldürülmeye çalışılır.

ÇÖMÇE GELİN

Kuraklığın hüküm sürdüğü, toprağın çatladığı yıllarda yağmura ihtiyaç duyulduğu, hissedildiği zaman çocukların oynadığı oyunlardan biridir. Oyunda oyuncu sayısında bir sınırlama yoktur.

Bir mahallede en az üç, beş çocuk bir araya gelerek oyun oynanır. Çaprazlama bağlanmış iki tahta çubuğa eski bir entari (elbise) giydirilir. Bostan korkuluğunu anımsatan bu çubuğun, bostan korkuluğundan bazı farklılıkları vardır. Bostan korkuluğu erkek tasviridir ve erkeği anlatır. Ürkütücü ve heybetlidir. Halbuki çömçe gelin kadın tasviridir ve kadını anlatır. Çömçe gelin merhamete muhtaç, yardım eli bekleyen ve bostan korkuluğunun aksine ihtiyaç sahibi (muhtaç) kendine acınması gereken bir görünümü vardır. Çömçe gelini ellerine alan çocuklar, yüksek sesle ve koro halinde:

"Çömçe gelin nar ister
Allah'tan rahmet ister
Bi koyın kurban ister
Balıklara yem ister
Ver Allahım ver
Bi yağmırdan bi sel. "

tekerlemesini söyleyerek, çömçe gelini kapı kapı dolaştırırlar. Diğer çocuklar çömçe gelini elinde tutan iki çocuğun arkasından giderler. Tekerlemeyi hangi kapının önünde durarak söylüyorlarsa, o evin kapısı açılır, çömçe gelinin üstüne bir kova veya tasla su dökülür. Bunun üzerine çocukların bağrıışmaları ve neşesi artar. Her evin önünden ayrılırken, o evin çocukları da bu oyuna katılırlar. Üç beş kişiyle başlayan oyun gittikçe kalabalıklaşır. Oyunun amacı Allah'a yalvararak rahmet ve yağmur istemesini sağlamaktır. Yağmura duyulan ihtiyaç çocukları bu oyunu oynamaya sevkeder. Bunun yanısıra bu oyunun da kendine özgü kuralları vardır.

Çömçe gelinin yapılması sırasında oyunu oynamak isteyen çocuklar kendi aralarında malzeme teminine giderler. Çömçe gelin böylece ortaklaşa yapılmış olur. Çömçe gelinin taşınması belli bir kurala tabi değildir. Bazen bir kişi, bazen bir erkek bir kız, bazen iki erkek iki kız tarafından taşınabilir. Çömçe gelin mahallede dolaştırılırken bir sokağa girilir ve sokak içinde sokağın başından sonuna teker teker kapılar dövülerek ve zikzak çizilerek sokak sonuna kadar dolaştırılır. Bir sokak bitince diğer bir sokağa girilir. Bir mahallede bütün evler dolaştırılarak elbise-

si iyice ıslanan çömçe gelin, daha sonra bolluk ve bereket, rahmet timsali olan Balıklı Göl'e atılır. Ve oyun sona erer.

DELEME ÇALMA, HURP OYNAMA

Urfa Ağzında "Deleme çalmak" olarak bilinen bu oyuna, İstanbul Ağzında "Topaç çevirmek" adı verilir. Urfa'daki bu oyun diğer yörelerden ve batı yöresinden de farklı bir şekilde oynanır. Çocuklar deleme ile bir çok oyunları zevkle oynarlar. Bu oyunu oynayan çocukların yaş ortalaması 5-16 arasında değişir.

Genellikle bahar ayları deleme çalma mevsimidir. Urfa'da deleme ile oynanan oyunlar büyük hüner ve beceri ister. Deleme çevrilirken pas kaldırma, atıp çekme, ahıtma yapmak çok heyecanlı ve zevklidir. Hareketlilik, kıvraklık çabukluk en belirgin özelliklerdir.

HURP OYNAMA

Bu oyunu oynayacak olan oyuncular toplanır. Ebeyi belirlemek için, her oyuncu delemeyi çalarak, yerden pas kaldırmaya çalışır. Pası yerden kaldıramayan ebe olur. Delemesini yere yatırır. (Pas : Yerde çalınan delemeyi ipe yukarıya doğru çekerek avuç içine alma) Yerde bir iki karış boyunda bir daire çizilir. Yere yatan deleme bu dairenin içine konur. Oyuncular yerden kaç pas kaldıracaklarsa anlaşılır. Herkes sırayla elindeki delemeye ipi sararak, yerde yatan delemeye hızla vurmaya başlar. Deleme ipi kalınca bir sicimdir. İşabet ettiren pas kaldırmaz. Hurp vuramayan oyuncular, yerde dönen delemeyle kararlaştırılan pası kaldırmaya çalışırlar. Pası kaldıramayan delemesini yere yatırır. İddialı oyunlarda deleme kırmacasına hurp oynanır. Bazen yerde yatan deleme vurulan hurplarla delik deşik olur. Bu oyunlar 10 - 20 paslı olarak oynanır. Atıp çekme delemeye ip iyice sarıldıktan sonra, yere paralel olarak ileriye doğru atılır ve tekrar geri çekilir. Gelen deleme avuç içine alınarak, avuçta çalınmasına çalışılır. Ahıtma avuç içinde çalınan

delemeyi, ipe çalınır vaziyette akıtıp, tekrar avuç içine almaktır. Deleme çalınırken yerden 15-20 pas kaldıran çocuklara rastlamak mümkündür. Bu işi yapan genç ve yaşlılar da vardır. "Çirtik"le çalınan deleme ile 10-15 pas kaldıran hünەرli eller vardır. Delemeyi "çirtik"le çalmak zordur. Kuvvet ve beceri ister. Delemeyi baş parmakla orta parmak arasına alarak ve avuçlayarak ipsiz çalmaktır. Hurl, yerdeki delemeye (Topaç) başka bir oyuncunun, elindeki deleme ile çalınır vaziyette vurmasıdır. Atılan deleme yerdeki delemeye değerse çivinin değdiği yere bir "Hurl işledi." denir.

KÖŞE KAPMACA

Kare veya dikdörtgen biçiminde olan, köşeli yerlerde oynanan bir oyundur. Bir oyuncu ebe olur. Diğer oyuncular köşeleri tutarlar. Ebe ortada bu oyuncuları takip ederek, yer değiştirmek isteyen oyuncuların birinin köşesini kapar. Köşe değiştirmek isterken, köşesini kaptıran kendisi ebe olur.

KOZA KIRIK

Bu oyunu oynayacak çocuklar aralarında bir ebe seçerler. Ebe elindeki kozayı yere diker. Koza sivri bir taştır. Etrafına bir daire çizilir. Kozanın dikildiği yerden 6-8 metre uzakta kozaya paralel olarak uzunca bir çizgi çizilir. Karataş denilen bazalt parçaları genellikle bu oyun için kullanılan taşlardır. Dikilen kozanın yanından paralel çizgiye doğru ellerindeki taşları fırlatıp, atarlar. Taşların çizgiye olan uzaklıklarına göre oyuncuların oynama sırası belirlenir. Çizgiye en yakın taşı olan oyuncu sıralamada birinci olur. Diğer oyuncular uzaklığa göre birinciyi takip ederler.

Her oyuncu elindeki taşı daire içine dikilen kozaya doğru fırlatır. Şayet dikili taş, dikildiği yerden düşerse buna "koza kırık" denir. Koza kırılınca, yanbaşıında bulunan ebe kozayı yeniden yerine dikmeye çalışır. Kozayı kıran oyuncu ise attığı

taşı almak ister. Ancak bu taşı elle alabilmesi için, ebenin kozayı yere dikmeden alıp kaçması gerekir. Ebe kozayı dikip, taşını almak isteyen oyuncuyu yakalarsa, o oyuncu ölmüş sayılır. Ölen o-yuncu ebe olur.

Bütün oyuncular ellerindeki taşı atarak kozayı kıramazlarsa, oyunun yönü değişir. Bütün oyuncular ebeyi şaşırarak, kozanın yanındaki taşlarına ulaşmak isterler. Taşına ulaşan oyuncu, taşa ayağını basar. Şayet taşına ayağını basmadan ebenin eli kendisine değerse ölmüş sayılır. Taşa ayağını basan oyuncu diğer ayağının yardımıyla bir ayağının üstüne koyduğu taşı havalandırarak kaldırır. Havada elleriyle taşı tutan oyuncu, yeniden ebeye yakalanmadan paralel çizginin olduğu yere döner ve kozayı kırmaya çalışır. Kozayı kırmaya devam eden oyuncular, kozayı kırarak arkadaşlarını kurtarmaya çalışırlar. Kozanın kırıldığını gören oyuncular, taşlarını alıp paralel çizginin bulunduğu tarafa geçmek için gayret sarfederler. Ebe kimi yakalarsa, bu oyuncu ölür. Ölen oyuncu ebe olur. Oyun bu şekilde oynanmaya devam eder.

Yere çizilen küçük bir daire içindeki sivri taşı düşürmek için, diğer oyuncuların ellerindeki taşları fırlatarak oynadıkları bir oyun çeşididir. 6-14 yaş çocuklarının oynadıkları bir oyundur. Mahalle aralarında ve topraklık bir alanda bu oyun oynanır. Atılan taşların sert olması, yer toprak oluncə sıçramalarını önler. Böylece yaralanmalar da önlenmiş olur. Oyunun oynanması sırasında heyecanın doruğa çıkması bazen oyuncuların ellerindeki taşları dikkatsizce fırlattıkları ve yaralanmalara sebep oldukları görülebilir. Birinin yaralanması oyunun sonu veya bir kavganın başı da olabilir.

DELLOBİR - DELLODAŞ

Bu oyun kesme şeker büyüklüğünde ve küp şeklinde beş adet taşla oynanır. Bu nedenle bu oyuna beştaş adı da verilir. Urfa'da bu oyunu daha çok 8-12 yaşlarındaki kız çocukları kendi aralarında oynarlar. Genellikle iki oyuncuyla oynandığı gibi,

karşılıklı eş tutularak ta oynanan bir oyundur. Bu oyunu oynayacak oyuncular, dere kenarlarından, kum veya çakıllar arasından seçtikleri taşlarla bu oyunu oynarlar.

Oyuna başlayacak tarafı belirlemek için, "İnne minne kirazi" tekerlemesi söylenir veya kesme taşlardan birinin yüzü ıslatılır. Oyunculardan biri yaş veya kuru taraflardan birini ister. Buna göre, oyuna başlayacak taraf belirlenir. Dellobir oyunu beş bölümden oluşan bir oyundur. Oyunculardan birinin oyunu kazanabilmesi için bu beş bölümde hata yapmaması gerekir.

Birinci bölümde oyuna başlayan oyuncu, elinde tuttuğu beş taşı yere atar. Bunlardan sadece bir tanesini alır. Diğerleri yerde kalır. Eline aldığı taşı havaya fırlatır, taş yere düşmeden, yine taşı fırlattığı eliyle, yerdeki taşlardan birini almaya çalışır. Yerden kaldırdığı taşla beraber havadakini avucunun içersine alır. Birini bir tarafa bırakır. Daha önceki hareketi yerdeki diğer taşları toplamak için yapar. Yerdeki bütün taşları tek tek toplar. Bu bölümü hatasız tamamlarsa ikinci bölüme geçer.

İkinci bölümde, taşlar yere atılır. Yerden bir taş alınır. Taş havaya fırlatılır. Yere düşmeden aynı elle, iki taş yerden alınarak üç taş avucun içinde, havadakiyle beraber tutulur. İkinci bölümde oyuncu taşları gelişigüzel yere serpmez. Yere atılan taşlar ikişerli kümeler halinde, biri ayrı olmalıdır. Çünkü taşları yerden kaldırmak böylece kolaylaşır. Şayet taşlar arasında büyük mesafe olursa, taşları ikişer ikişer yerden kaldırmak zorlaşır. Oyuncu taşları yerden ikişerli alamazsa veya alırken diğer taşları kıpırdatır, yerinden oynatırsa ölmüş sayılır. Oyun sırası diğer oyuncuya geçer.

Üçüncü bölümde, taşlar yere atılır. Oyuncu önce yerden bir taşı alır onu havaya atar. Birini havadaki yere düşmeden aynı elle tutar. Birini bir tarafa bırakır. Aynı taşı yine havaya atar, diğer üç taşı yerden alarak, havadakini tutar. Havadaki taşı tutamazsa veya yerden üç taşı birden kaldıramazsa oyuncu ölmüş sayılır. Oyun karşı oyuncuya geçer.

Dördüncü bölümde oyun zorlaşır. Taşlar yere serpilir. Oyuncu taşları yere gelişigüzel serpmez. Taşlardan dördünün bir, birinin birli bir küme oluşturması oyuncunun oynaması ve

oyuna devam etmesi bakımından oldukça önemlidir. Yere serpi-
len taşlardan birini alan oyuncu, taşı havaya fırlatır ve diğer dört
taşı havadaki taş düşmeden aynı elle, havadakini yakalar. Taş-
ların dördünü yerden alamayan veya hata yapan ölmüş sayılır.
Sıra diğer oyuncuya geçer.

Beşler bölümü, oyunun en zor bölümüdür. Oyuncu elindeki
taşları yere serper. Taşların birerli kümeler halinde dağılması
oyuncunun işini kolaylaştırır. Sol elinin şahadet ve baş parma-
ğıyla taşların önüne oyuncu bir köprü kurar. Yerden bir taşı ala-
rak havaya fırlatır. Diğer taşları sırayla havadaki taş yere düş-
meden tutularak, köprüden geçirir. Yerdeki taşları bitirir. Taşları
köprüden geçirirken diğerlerine değıdirmemeye çalışır. Değıdirip
oynatırsa ölmüş sayılır.

Altıncı bölümde ilk beş bölümü hatasız tamamlayan o-
yuncu, taşları elinin üst tarafına koyar. Bu taşları yukarıya doğ-
ru fırlatarak hiçbirini yere düşürmeden avucunun içine alır. Avu-
cunun içindeki taşlar kadar sayı kazanan oyuncu, oyuna yeni
baştan devam eder. Önceden karalaştırılan sayıları kazanan
taraf oyunu kazanmış sayılır.

Beştaş oyununun cezasına "çimdik çırnah" adı verilir. Oyu-
nu kaybetmiş oyuncu sağ elinin avuç içi yere gelecek şekilde,
parmakları açık bir şekilde yere koyar. Kazanan oyuncu beş
taşı her bir parmağın önüne gelecek şekilde yerleştirir. Her par-
mak için ceza şeklini uygulayacağı isimler söyler. Çimdik, çır-
nak, lif, sabun, tokmak... Çimdik taşını havaya atan havaya
atan galip oyuncu mağlup oyuncunun elini üç defa çimdikler.
Her seferinde havaya attığı taşı havada tutar. İkinci taşı havaya
atan galip oyuncu bu kez mağlup oyuncunun elini üç kez çır-
nahlar. Üçüncü parmağa sıra geldiğinde, taşı havaya atan galip
oyuncu, mağlup oyuncunun elini üç kez ovar. Dördüncü taşta
rakibinin elini sabunlar gibi yapar. Her atışta havalanan taşı ha-
vada hareket halinde tutar. Beşinci taşı havaya atan galip oyu-
ncu, mağlup oyuncunun elini, tokmağın eti ezdiği gibi, elini yum-
ruk yaparak ve tokmağa benzeterek üç defa vurur. Bu oyunun
erkekler tarafından oynandığı da görülmüştür.

ÇİLE BÜLBÜLÜM ÇİLE

Bu oyunu oynayacak çocuklar kendi aralarında eşit şekilde iki gruba ayrılırlar. Eş alma işlemiyle iki grup oluşur. (Ben Ahmet'i aldım. Ben de Mehmet'i aldım.) şeklinde. Her iki grupta iyi koşabilen, hareketli oyuncular almaya çalışırlar. Ortaya taşla bir daire çizilir. Büyük dairenin içine küçük bir daire daha çizilir ve taşlar bu küçük dairenin içinde üst üste dizilir. Taşların yedi adetten az olmaması gerekir. Orta büyüklükte olmalarına dikkat edilir. Bir de lastik top bulunur.

Oyuna önce başlayacak grup 8-9 metre uzaklıkta birbiri içindeki dairelere paralel şekilde çizilen çizginin gerisinde sırayla dizilirler. Diğer tarafta dairelerin dışında ve üst üste dizili taşların çevresinde bulunurlar. Bu kümenin bir başkanı vardır. Bu oyuncu topu yerden paralel çizginin gerisinde dizili karşı tarafa doğru yuvarlar. Karşı taraf oyuncuları sırayla taşların dizili olduğu dairelerin içine doğru üst üste dizili taşları yıkmak için topu atarlar. Taşlar yıkılınca ebe takımdan birisi gelen bu topu yakalar. Karşı tarafın oyuncularından birinin üzerine hızla fırlatır. Eğer top bu oyunculardan birisine değerse o oyuncu ölmüş sayılır ve oyun dışı kalır. Topu dairenin içindeki taşlara atan oyuncu üst üste dizili bütün taşları yıkmaya çalışmalıdır. İlk oyuncu topu taşlara doğru fırlatır. Şayet taşları düşüremezse diğer oyuncular da sırayla taşlara doğru topu fırlatırlar. Şayet bir tarafın oyuncuları taşları yıkmayı beceremezlerse, oyun sırası diğer tarafa geçmiş olur. İlk atışta taş düşüremeyen oyuncu hakkını kaybeder. Fakat takım arkadaşlarından biri taşları yıkmayı becerirse, tekrar oyuna girmeye hak kazanır. Oyuna başlayan tarafın oyuncuları, dairenin içinde yıkılan taşları üst üste dizeler ve "Çile bilbilim çileee" diyerek bu oyunu kazanırlar.

Bu oyun çok zevkli ve uzun sürer. Topu dairenin içindeki taşlara atan iki takım oyuncuları, dizilen taşların hepsini yerlerinden düşürmelidirler. Yine oyuna başlayan ilk taraf rakip takımdan gelen topu yakalayabildi mi bu topu hızla uzaklara doğru fırlatır, atarlar. Bu iş yıkılan taşları yeniden üst üste dizmek için zaman kazandırır. Atılan topu ancak rakip takım oyuncuları

alıp getirebilirler. Atılan topla yıkılan taşlardan çoğu, büyük dairenin dışına düşerse, bu oyuncuyu rakip takımın oyuncuları topla vuramazlar. Taşları yerine koyan oyuncu, bunları bir defada dizmelidir. Dizdikten sonra, taşlar hemen düşerse, bu takım oyuncusunu vurabilirler.

ALKUÇ BALKUÇ

Bu oyunda ebe olarak seçilen bir oyuncu, avucunun içine herhangi bir madde alır. Bunu hiç kimseye göstermez. Diğer oyuncular tek tek sıraya dizilirler. Ebe ortaya çıkarak avucunda sakladığı şeyi (Para, taş parçası, kabuk... vs) diğer oyuncuların kendisine doğru uzatılan kapalı avuçları arasında gezdirerek:

"Alkuç balkuç,

Al da şunu, bunu

Haleb'e uç." tekerlemesini söyler. Kimse farkına varmadan elindeki maddeyi aniden bir oyuncunun avucuna bırakır. Taşı alan oyuncu diğer oyunculara yakalanmadan, daha önce belirlenen yere koşarak varmaya çalışır. Belirlenen yere varmadan yakalanırsa cezaya çarptırılır. Kendisini yakalayan oyuncu sırtına binerek, oyun yerine birlikte dönerler. Yakalanmazsa diğer oyuncu ebe olur ve oyun bu şekilde devam eder. Bu oyunda verilen cezalar şarkı söyletme ve hayvan taklitleri yaptırtma şeklindedir.

GÜLLE PESTE

Bu oyunda iki çeşit malzeme kullanılır.

1- Gülle: (Misket) Taştan veya kristaldan veya bilyadan yapılır. Sert kaya ve mermerlerden yapılanı ve damarlıları makbuldür. Mermer gülleleri bazen parlatmak için, bir bez içine zeytinyağı konur. Gülle zeytinyağlı bezle sarılır ve bir iki gün bez içinde bekletilir. Daha sonra bezin içinden alınır ve oynanılır. Misket güllenin modern ismidir.

2- Peste: Yere dikilen ve genellikle elbise düğmeleridir.

Camdan ve madeni paralardan yapılanları da vardır. Her pestenin büyüklüğüne göre bir değeri vardır. Küçük düğmeler birlik, biraz büyük düğmeler ikilik, palto, pardesu düğmeleri de beşlik, altılık pestelerdir. Bir pardesu veya palto düğmesinin karşılığı, beş tane küçük düğmedir.

Bu oyunun diğer oyunlardan farklı yanları vardır. Diğer çocuk oyunlarında, oyunu idare eden "Ebe reis veya başkan ebe" bulunmasına karşılık, bu oyunda bunlar yoktur. Her oyuncu ferdi oynamak zorundadır.

Pesteler belli mesafede, aralıklarla arka arkaya dikilir. Pestelerin 1,5 - 2 metre önüne paralel bir çizgi çizilir. Oynanacak yerin topraklık bir zemin olması şarttır. Toprağın biraz nemli olması gerekir. Oyuncular kendi aralarında sıralama yaparlar. Sıralama sırasında oyuncular, kendine özgü deyimler kullanırlar. Elboş (birinci), Kırret (ikinci), Yazıcı (üçüncü), Kankiret (Dördüncü), Leblebici (Beşinci). Sıralamada gözaçık oyuncu, diğer bütün oyuncuların önce "Ben elboşum." diyerek birinci sırayı alır. Daha sonra diğer oyuncular, "Ben Kırretim, Ben Kankiretim" diyerek sıralamadaki yerlerini alırlar. Sona kalan oyuncu sonuncu olur. Birinci oyunda "Elboş" olan, ikinci oyunda en sonuncu, yani "Leblebici" olur. Yine ikinci oyunda, birinci oyundaki "Leblebici" "Elboş" yani birinci olur. Oyun sırayla devam eder.

Oyuncular yukarıda belirlenen sırayla güllerini yerden sürtürek ve pestelere nişan alarak atarlar. Bu atışlar sonunda pesteleri düşüren oyuncu, pestelerin sahibi olur. Bir pesteyi oyun başlangıcında vuran oyuncunun bir daha atış hakkı vardır. Her atışta pesteyi vurmamak büyük bir maharet ister. Bu oyunda ustalaşmış oyunculara rastlamak mümkündür. Zemini toprak olan, 'Tetirbe'lerde (çıkamaz sokak) bu oyun daha rahat oynanır. Oyun içinde güllere nişan alıp isabet ettiren oyuncu, bu oyuncudan daha önce belirlenen sayıda peste alır. Oyunun sonunda pesteler sayılır. Kimin ne kadar kazandığı ve ne kadar kaybettiği ortaya çıkar. Gülle peste oyunu sonunda, bütün pestelerini kaybeden oyuncu "Fılez" olmuş sayılır.

YASTIK TAKLASI

Bu oyun 6-8 kişi arasında oynanır. Oyuncu sayısı 10'a da çıkabilir. Bu oyunu oynayacak çocuklardan ikisi yüzleri birbirine ters gelecek şekilde, yere paralel olarak eğilirler. Diğer oyuncu çocuklar sırayla bunların üzerlerinden atlarlar. Atlayamayan veya atlayıp yere düşen çocuk, diğerinin yerine eğilir. Yastık taklası çocuklar arasında zevkle oynanan bir oyundur.

DUVARDAN DUVARA

Köşe kapmacanın bir başka çeşididir. Bu oyun en az 3, kişiyle oynanır. Oyuncular duvardan duvara yer değiştirirler. Yer değiştirme işlemi sırasında ebenin eli kime değerse, o oyuncu ebe olur. Belirlenen sahayı geçen oyuncu da ebe olur.

UZUN EŞEK OYUNU

İki grup halinde oynanan bir oyundur. Oyun yönetimini (Hoca) üstlenir. Hoca'ya ebe de denir. Grupların sayıları 3 ile 5 arasında değişir. 6-10 kişi arasında oynanır. İki gruptan biri başları ebenin bacakları arasına gelecek şekilde (arkadaki oyuncu, önündeki oyuncunun bacakları arasına başını sokar.) sıralanırlar. Oyun böylece başlar. Sıralanan grup üzerine, diğer oyuncular atlamaya başlarlar. Bu oyunun kuralı atlayanların sabit yerde durmalarını gerektirir. Üsteki grup o-yuncuları alttakilere "Topuz mu, kılıç mı?" diye soru sorarlar. Topuz ve kılıç işaretlerini elleriyle yaparlar. Topuz işaretini ellerini yumruk yaparak, kılıç işaretini de ellerini düz yaparak, alttakilerin görmeyeceği şekilde yaparlar. Ebe topuz veya kılıç yapıldığı zaman görür. Eğer alttaki grup sorulan soruyu doğru cevap verirse, üstteki grup alta uzanır. Yani "Uzun Eşşek" konumuna geçer. Ebe (Hoca) oyun disiplinini sağlar ve oyuna hile katılmasını engeller.

HARF OYUNU

Bu oyun toplantı günlerinde 5-10 kişi arasında oynanan bir oyundur. Ebe her oyuncuya gizlice birer harf adı söyler. (A, B, K, L... vb) gibi. Ebe örneğin kendi harfiyle (A) der. Diğer oyuncular (A) ile başlayan cümleler söylerler. (Ata bak veya Akşam oldu gibi.) Ebenin kendisine söylediği harfle örneğin (R) ise (Resim yaptı.) diyen oyuncu yanar. Yani ölmüş sayılır. Ölen oyuncuya ceza verilir. Herhangi bir hayvanı taklit veya şarkı söylemek bir ceza türü olabilir. Diğer oyuncular oyuna devam ederler. Sona kalan, oyunu kazanmış sayılır.

TERLİK OYUNU (PABUÇ ATLAMA)

Bu oyun 8-10 kişi arasında, açık havada oynanan bir oyundur. İki kişi yere bağdaş kurarak oturur. Her iki oyuncunun ellerinde bazen birer çift veya birer tek terlik vardır. Aralarından atlayarak geçmek isteyen oyunculara terlikle vururlar. Yerde bağdaş kuran oyuncular, diğer oyuncuların rızasıyla 3-5 dakikada bir sırayla değişir. Terlik oyunu da bu şekilde devam eder.

GAZUZ KAPAĞI OYUNU

Bu oyun bahar aylarında en az iki, en fazla 5 kişi tarafından oynanan bir oyundur. Önce yere bir daire çizilir. Dairenin 5 metre ilerisine atış çizgisi, paralel bir şekilde çizilir. Dairenin merkezine oyuncu sayısı kadar veya oyuncu sayısının katları kadar gazoz kapağı konur. Oyuncular ellerindeki yassı taşlarla, daire içinden atış çizgisine doğru atış yaparlar. Atış çizgisine en yakın taşın sahibi olan oyuncu, oyuna birinci olarak başlar. Diğerleri taşlarının çizgiye uzaklığına göre ikinci, üçüncü, dördüncü olurlar. Taşları yanyana veya üst üste gelen oyuncular pata olur. Bu oyuncular dairenin içinden, atış çizgisine

doğru yeniden atış yaparlar. Sırayla oyuncular ayakları atış çizgisinin gerisinde, daire içindeki gazoz kapaklarına atış yaparlar. Gazoz kapakları üst üste dizili olmalıdır. Gazoz kapaklarını dairenin dışına çıkartan oyuncu gazoz kapaklarını alır. Bu atışlar daire içindeki gazoz kapaklarının bitimine kadar devam eder. Kapaklar bitince, herkes kapağını sayar. Kim fazla kapak almışsa oyunu kazanır. Bu oyun kibrit kutularının kapakları da kopararak oynanır.

SÜRME Mİ, ÇEKME Mİ?

Çocuklar arasında oynanan oyunlardan biridir. Bir mahalde veya bir okulun bahçesinde birarada duran çocuklardan birine, arkadan yaklaşan arkadaşı görünmeden gözlerini kapatır. Arkadaşına dönerek: "Söyle bakalım, ben kimem?" diye sorar. Gözü bağlı çocuk arkadaşının ismini bilirse, ellerini açar. Bilemezse "Sürme mi, çekme mi?" diye sorar. Arkadaşının sürme demesi üzerine ellerini arkadaşının gözlerine sürer. Çekme derse, gözlerine bastırarak ellerini çeker. Oyun, arkadaşını dalgın gören birinin, açıkgozlülüğünü sembolize etmektedir. Başka yörelerde oynanan bu oyun ilimizde de oynanır.

ARI KIZDIRMAK

Bahar aylarında bir araya gelen çocuklar bir duvar deliğine yuva yapan kızıl eşşek arılarını, ya yuvalarına bir çomak sokarak veya ellerini toz, toprak ve kum doldurarak, eşşek arılarının bulunduğu deliğe doğru savururlar. Yuvasından kızgın bir şekilde dışarıya fırlayan arılar, çocuklara saldırırlar. Bu sırada bazı arılar, çocukları zehirli iğneleriyle sokar. Yüzü, gözü şişen çocuklar olur. Arı sokmaları karşısında, iğnenin girdiği yere ve çevresine frenk suyu (domates salçası) sürülür. 3- 5 gün sonra çocuklar iyileşir.

AKREP KIZDIRMAK

İlimizde özellikle yaz aylarında mahalle mahalle ve sokak sokak gezen bazı şahıslar yılan başı ve akrep kuyruğu satın alırlar. Ayrıca geceleyin harabe ve yıkık yerlerde ellerindeki fenerlerle akrep avcılarına rastlamak mümkündür. Zehirin kendisi aynı zamanda panzehirdir. Bu akrep avcıları canlı yakaladıkları bazı akrepleri bir şişenin içersine korlar. 2,3 gün sonra evin bahçesinde, nahit bir alan üzerine bırakır, akrebin kuyruğunu kaldırarak ve dönerek gezinmesini seyrettikten sonra, öldürürler. Akrep kızdırmak çok tehlikelidir, ölüme sebep olabilir.

LEYLİ (SALINCAK)

Çocuklar özellikle bayram günlerinde Urfa'nın belirli alanlarına kurulan leylilere binerek, bayramların tadını çıkarırlar. Yine belirli evlerde kurulan, genç kızların ve delikanlıların bindiği leyliler de vardır. Leyli Urfalı çocuğun elma şekeri, ayrılmaz parçasıdır. Hele Alıdolaplar (Dolambaç). Alıdolaplara binen çocuk ne kadar sevinir bilemezsiniz. Çocukluğumda Arap Meydanı'na kurulan leylileri bugün bile anımsıyorum.

ŞANLIURFA'DA KURULAN LEYLİÇİ EVLERİ (SALINCAKLAR)

Şanlıurfa'da Ramazan ve Kurban Bayramlarında, yalnız bayanlara ve çocuklara kurulan, özellikle nişanlı ve gelinlik kızların bindiği salıncaklar aşağıdaki evlerde bulunmaktadır.

1. Kederegilin Leylisi
2. Karapiyar Vakıflar Leylisi.
3. Şahinelerin Leylisi.
4. Husrumların Leylisi.
5. Ağzı Eğrilerin Leylisi.
6. Dondurmacıların Leylisi.
7. Cintiyânların Leylisi.

8. Abud-el Hamade Leylisi.
9. Besnililerin Leylisi.
10. Kumarçılarının Leylisi.
11. Dolapların Leylisi.

PAMPAL PIŞŞO UÇURMAK

Bir dikenli çiçeğin meyvesi olan Pampal Pişşo yuvarlak tüylü ve rüzgarda uçabilen, çocuklar tarafından sevilen ve tutularak avuca alınan bir varlıktır. Avuca alınan "Pampal Pişşolar" frkle, yeniden rüzgarın önüne katılır. Çocuklar "Pampal Pişşo" yarıştırmaktan, büyük bir zevk alırlar. Ayrıca ocuklar "Pampal Pişşo"dan saat yaparlar.

ARPA YÜRÜTMEK, BUĞDAY YÜRÜTMEK

Özellikle hasad aylarında çocuklar tarafından koparılan buğday ve arpa başakları, çocuklar tarafından avuç içine alınarak ve dirsekler bitiştirilerek, avuç içinden dirseğe doğru yürütülür. Çocuklar arpa ve buğday yürüterek, zevkle yarışırırlar.

ÇOCUK KOLLEKSİYONLARI

Defter aralarında gl kurutan çocuklar olduğu gibi, tavus kuşu tüyü koyan ve büyüten çocuklar da vardır. Gl kurutmak ve defter aralarına iri gzl tavus kuşu tüyü koymak oldukça zevklidir. Ayrıca Kur'an okuyan veya cüzlerden birini okuyan ocuk, parlak kağıtlardan "Sürecek" adı verilen ve hangi sayfada olduğunu bulmak için çocuğa kolaylık sağlayan bir tür eşya yaparlar. Ayrıca kağıttan gemi ve çamurdan ev yapmak, evcilik oynamak çocuklar için vazgeçilmez oyunlardır.

SİN SİN OYUNU

Bu oyun bir büyüğün çocukla şakalaşmasını sembolize eder. Bahçelerden meyve çalan çocukları anlatır. Bir büyük karşısındaki çocuğun iki kulağından elleriyle tutarak aşağıdaki tekerlemeyi söyler:

"Sağa baharsan (iki kulağını tutarak sağa çevirir.

Sola baharsan (iki kulağını tutarak sola çevirir.)

Bahisan bahçacı geli sin sin sin sin... (iki kulağını aşağıya doğru çekerek çocuğun oturur vaziyete gelmesini sağlar.)

Sağa baharsan, sola baharsan

Bahisan bahçacı getmiş

Kah, kah, kah..." (iki kulağını tutarak ayağa kaldırır.)

ÇEMBER ÇEVİRMEK

Çocukların sürdükları çemberler iki türdür. 1- Demir çember. 2- Lastik çember. Demir çemberler genellikle ya telden yapırlar veya bidon kapaklarının ağız kapakları kesilerek yapılır. Lastik çemberler 'Kokacı Pazarı'ndan alınır. Genellikle bakır teşterle hamur yoğururken veya ges yıkarken teşterin altına konur Lastik çemberlerin teşterin altına konması, zedelenmelerini ve ıslak yerlerde kaymalarını önler. Çember çevirirken sokak aralarında yarışan çocuklara da rastlamak mümkündür.

ÖNÜMÜZE GELENE BİR TEKME

Çocuklar sayıları kesin olmamakla birlikte (4-10 arası olabilir.) kolkola girerek, mahalle aralarında önlerine gelen çocuklara birlikte tekme salladılar. Tekme sallama işlemi sırasında topluhalde "Önümüze gelene bir tekme" tekerlemesini sesli söylerler. Bazen tekme yiyip ağlayan çocuklara rastlanıldığı gibi, kavgalara da rastlamak mümkündür.

KENDİR ATLAMAK

Kendir, kalın sicim demektir. Şanlıurfa'da çocuklar bir araya geldiklerinde zaman zaman kendir atlarlar. İki çeşit kendir vardır. 1- Tek kendir. 2- Çift kendir. Tek kendir en az 3 kişiyle oynanan bir oyundur. Kendir sağa veya sola doğru, bazen yavaş, bazen hızlı sallanır. İki kişi kendir sallarken üçüncü kişi atlar. Hata yapan sırayla iki ebeden birinin yerini alır. Çift kendir iki ucundan bağlıdır. Ebeler iki ucu bağlanan daire şeklindeki ipi arkalarından dolayarak içe ve dışa doğru bazen ters, bazen doğru sallarlar. Çift kendir en az 4 kişiyle oynanır. Oyuncu fazlaştıkça oyunda heyecan artar. Hata yapan oyuncular ebelerle yer değiştirerek, sırayla kendir atlarlar. Kendir atlamak çok keyiflidir.

TELARABA YAPMAK VE SÜRMEK

Çocuklar yapılacak arabanın önce iskeletini hazırlarlar. Yapılacak araba bir kamyonet, bir jeep veya taksi olabilir. Hazırlanan iskelet daha sonra ince tellerle veya renkli kablolarla bağlanarak süslenir. Telden tekerlekleri ve direksiyonu yapılır. Ön tarafa bir bayrak direği de yapılabilir. Urfa'da araba sürmek ve yapmak çocuklar için başlı başına bir tutkudur.

ELİM SENDE

En az iki kişiyle oynanır. Oyun bir oyuncunun diğerine aniden elini dokundurmasıyla başlar. Hangi oyuncu atik davranır, rakibine elini önce vurursa, rakibi ebe olur. Ebe diğer oyuncuları kovalar, elini değdirene kadar bu kovalamaca devam eder. Ebe rakibine elini değdirirken, "Elim Sende" der. Ebe böylece değişir. Sayı ve eşleşme oyunundan çıkma yoktur. Urfa dışında da oynanan bir oyundur.

ÇATALATMA

Oyunun isminden de anlaşılacağı gibi, ağaç dalının çatal kısmından yapılır. İki ucunu iç lastik parçasından 2 cm. eninde 20 cm. boyunda lastik kesilir. Taş yerleştirilecek yer meşin deriden yapılır. Çatal güvercin ve sığırcık (Urfa'da sığırcığa 'Zevzir' denir.) avlamak için kullanılır. Keskin bir nişancının bir günde 15 - 20 zevzir vurduğu görülmüştür.

Çatalın bir başka şekli de vardır. Ambalaj lastikleri veya üç telli bel lastiğinin dış kısmı soyularak 15 - 20 cm. uzunluğunda kesilir. Koparılarak iki ucundan düğümlenir. Lastik sağ elin baş parmağıyla, şahadet parmağına geçirilir. Parmaklar "V" şeklini alır. El yumak biçimindedir. Sol el lastiğin ortasına konan portakal kabuğunu kendine doğru çeker. Nişan alınıp gerildikten sonra bırakılır. Mermisi portakal kabuğudur. Dikkatli oynanması gereken bir oyundur.

BELEYEM BELEYEM OYUNU

En az iki kişiyle oynanan bir oyundur. El büyüklüğündeki avuç içine sığacak kadar taşı, birisi birkaç metre ileriye fırlatarak 'Beleyem' der. Diğer oyuncu elindeki taşı, rakibinin taşına değdirecek şekilde nişan alarak fırlatır. Taşlar birbirine değince, değiren taraf sayı almış olur. Oyuna tekrardan başlanır. Oyunun sayı limiti yoktur. İstenildiği kadar uzatılır. Taşların birbirine değmesi oyunu sona erdirir. Oyun büyük bir topraklık alanda 5-6 kişiyle de oynanabilir. Hangi tarafın taşı rakibine isabet ettiği an, rakibi oyundan çıkar. Böylece oyunu kaybetmiş olur. Oyun diğer oyuncular arasında devam eder. Ta ki en son oyuncu kılincaya kadar sürer. Kimin taşı hiç kırılmamışsa oyunun galibi o sayılır.

PAMPİT

Yaş kendir kamışı yarım ay şeklinde kavisli bir biçimde eğilir. Kendir kamışının soyulan kabuğu, yay biçimindeki eğik kamışın, bir ucundan diğer ucuna düz çekilir. Kamışın kavisli durmasını sağlamak için, aynı zamanda bir bağ vazifesi de görmüş olur. Yarım ay şeklindeki kamışın eğik kısmı yere degecek şekilde sürtünerek itelenir. Ve 'Pampit pampiiii' diye bağrılarak dolaşılır. Grup halinde turlar atılır. Yarış yapılır. Birinci, ikinci, üçüncü diye hedefe ulaşanlar arasında sıralamalar yapılır.

OK ATMA

Dut ağacından veya nar ağacından koparılan dal yarım ay şeklinde eğilerek kavis verilir. Silindir lastik kavisin iki başına yay biçiminde olan çubuğun uçlarına gergin bir şekilde bağlanır. Ok çubuğu vazifesi görecektir olan düz çubuğun bir başına, sivri, iki santim dışarda kalacak şekilde bırakılır. Çubuğun lastiğe geçecek kısmı da, lastiğin serbest girip çıkacağı çapta oyulur. Ok atılır. Hedef tahtadan bir kütük veya belli bir tahta parçası da olabilir. Hedefe kim isabet ederse, en iyi nişancı ünvanını almış olur. Tehlikesiz bir oyun türüdür. Her yerde, her ortamda oynanabilir. Bir veya birkaç kişiyle oynanır.

ÇINDIR PİR (ÇINDIR FIS)

En az iki kişiyle oynanan bir oyundur. Oyuncu sayısı artabilir. İki kişi biraz geniş bir sokakta duvara arkasını döner. Bu iki kişiye ellerini veren diğer oyuncular, "Çındır pır veya çındır fis" diyerek koşmaya başlarlar. Karşı duvara elini vurarak, oyunun başladığı yere ilk dönen oyuncu oyunu kazanmış sayılır. Çocukların yeteneğini geliştiren bir oyundur.

TOLAKA

Büyük yaştaki çocukların kendi aralarında oynadığı bir oyundur. Oyun bir sokak arasında oynandığı gibi, evde sıra gecesinin sırasında da oynanabilir. Tolaka 5-6 kişiyle oynanabileceği gibi, oyuncu sayısı artabilir. Oyuncu sayısının fazlalığı, beraberinde heyecan ve zevk getirir.

Avuç içine sığacak kadar büyüklükte madeni para, yüzük veya saklanacak herhangi birşey kullanılabilir. Ayrıca oyunda ceza alan oyuncunun eline vurmak için bükülmüş boyun bağı, havlu, kemer veya kayış kullanılır. İki şeyin temininden sonra, her oyuncu belli bir yere oturur. İki elini birleştirerek ileri uzatır. Ebe saklanacak şeyi eline, kayışı da koltuğunun altına alır. Ayağa kalkar. Diğer oyuncular kapalı ellerini, ebeye doğru uzatırlar. Ebe sırayla oyuncuların ellerinin arasında ellerini gezdirerek, saklanan eşyayı oyunculardan birinin eline bırakır. Ebe bu işi birkaç defa tekrarlar. Sonra diğer oyunculardan birine dönerek, eşyanın hangi oyuncuda olduğunu sorar. Kendisine sorulan oyuncu, eşyanın kimde olduğunu bilirse, kayışla ebenin eline bir kez vurur ve kendisi ebe olur. Ebe de onun yerini alır ve oyun devam eder. Tolaka oyununda cezalar iki türdür. Hafif vurulana yağsız, hızlı vurulana yağlı vuruş denir. Ebe bazen madeni parayı veya yüzüğü oyuncuların eli yerine, herhangi bir yere bırakır. Diğer oyuncuları şaşırtır.

KOLÇU KAÇAKÇI

Bu oyunu oynayacak çocuklar iki gruba ayrılırlar. Ebe olan oyuncu diğer oyuncuların kollarını, karışıyla ölçerek "Kolçu kaçakçı" der. El bileğinden omza kadar elleriyle karışlar. 'Kolçu' ile biterse o oyuncu 'Kolçu', 'Kaçakçı' ile biterse o oyuncu 'Kaçakçı' olur. Gruplar böyle oluşur. Kaçakçılar belli bir bölgeden geçmek için plan yaparlar. Kaçakçıların yaptığı planı boşa çıkarmak içinde 'Kolçılar' karşı plan yaparlar. O bölgede kolçılarla, kaçakçılar arasında boğuşmalar, kavgalar olur. Bazı kaçakçılar yakal-

anır. Bazıları da ellerindeki sembolik malları bırakarak kaçarlar. Daha çok kenar mahallelerde oynanan bir oyundur.

PIŞ KUTTE

Yumuşak topraklık alanda oynanan bir oyundur. Çocuklar bir halka oluştururlar. Bir oyuncu ebe olur. Oyunu ebe idare eder. Oyuncular ortaya toplanan kümbet halindeki toprağın içine boncuk veya bilyayı bırakırlar. Ebe toprağı karıştırır. Oyuncu sırasına göre ayırır. Toprağı ayırdığında boncukların görünmemesi lazımdır. Her oyuncu bir avuç toprak alır. İçinde boncuk bulan çocuk, o boncuğun sahibi olur.

HAC HACİKE

Bu oyunda çocuklar iki gruba ayrılırlar. Taş tutarak, oyuna başlayacak taraf belirlenir. Kazanan taraf ve diğer grup dizilirler. Kazanın taraftan bir oyuncu eline değnek alır. Bezden topa sert ve hızlı vurur. Önceden topun gideceğı yer belirlenmiştir. Top belirlenen yere varmadan rakip oyuncular tarafından tutulursa, oyuncular yer değiştirir. Hedefe varış bir sayı sayılır. Belirlenen sayıyı kim alırsa, oyunu o taraf kazanmış sayılır. Kazanan taraf diğer tarafı cezalandırır.

GÖZ BAĞLAMA

Bir oda içersinde, dışarıya çıkılmayacak şekilde her taraf kapalı tutulur. Biri ebe olur. Ebe olanın gözü bir mendille veya bir bez parçasıyla göremeyecek şekilde bağlanır. Ebe etrafında dönen ve kendisini kızdıran diğer oyunculardan birini yakalamaya çalışır. Kim yakalanırsa, ebe o olur. Oyun böyle sürüp gider.

AT OYUNU

En az iki kişiyle oynanan bir oyundur. Oyunculardan biri at olur. Bir diğer oyuncu at olan eşinin arkasından, bel yerinden tutar. Kamçılar vaziyette ve birlikte koşarlar. İp varsa, at olanın ağzına konur. İp gem vazifesi görür. İp varsa diğer oyuncunun, at olanın arkasından, bel yerinden tutmasına gerek yoktur. Bu oyunda iki kişi de at olabilir. Oyunun bu şekline de 'Çift At Oyunu' denir.

KÜLLAHLI TİYARA

Tiyara teyyareden gelen bir isimdir. Bir dosya kağıdı üçgen vaziyette üst iki köşeden çaprazlamasına birleştirilir. Alt kısmında kalan fazlalık kısım, kuyruk olarak değerlendirilir. Daha sonra kağıt içten dışa, iki ucundan katlanır. Aynı işlem merkezi şekilde, ortali vaziyette yapılır. Katlı yerlerden karşılıklı iki delik açılır ve ip geçirilir. Terazilenerek bu ipin tam ortasından uzun bir ip bağlanır. Rüzgarlı havada uçurulur. 12 - 13 yaşlarındaki çocukların yaptığı çöplü tiyara biraz daha renkli ve büyüktür. Bahar aylarında albenili tiyalarıyla yarışan çocukları görmek mümkündür.

ÇÖPLÜ TİYARA NASIL YAPILIR?

Altıgen şeklinde kibrit çöpleri (Kalın) çapraz şekilde bağlanır. Ortası merkez kabul edilir. Alt tarafına kağıttan (renkli de olabilir) bir kuyruk yapılır. Üstten merkeze gelecek şekilde kenarlardan ipler bağlanır. Merkezden terazilenerek uzun ip (hét) bağlanır. Rüzgarlı havada uçurulur. Bahar aylarında çöplü tiyalarıyla yarışan çocuklara rastlamak mümkündür.

ARI UÇURMAK

Bir bez parçası yardımıyla sağ yakalanan eşek arısının iğnesi çıkarılır. Ayağına ip bağlanarak uçurulur. Urfa ağzında zehirli iğnenin adı (gizzik) tir. Bazen üç beş çocuğun arı yarıştırdıkları da olur.

BİLYELİ ARABA SÜRMEK

Kare veya dikdörtgen şeklindeki tahtanın arkasına 3 - 5 cm. eninde bir tahta çakılır. Tahtanın iki ucu yontularak sivriltilir. İki ucuna yuvarlak, çelik bilyeler geçirilir. Önüne tahtadan bir direksiyon, direksiyonun hemen altına bir bilye daha geçirilir. Bilyeli araba yapan çocuklar, arabalarını çimento kaldırımlarda sürerler. Bazen çocuklar bilyeli arabalarıyla yarışır. Bilyeli arabanın arka iki tekerleği küçük, ön tekerleği genellikle büyük olur. Arabaya binen çocuğu arkadan arkadaşı iterek sürer. Oyuncular arabaya sırayla binerler.

KÖREBE

Bu oyunda iki ebe seçilir. Bu oyun büyük hayatlı evlerde, sokak aralarında ve meydanlarda oynanan bir oyundur. Seçilen ebelerin gözleri bağlanır. Diğer oyuncular ebelerin çevresinde halka oluştururlar. Ebeler kendilerini şaşırtan ve kızdıran çocuklardan birini veya birbirini yakalamaya çalışırlar. Körebe oyunu ya ebelerin birbirini yakalamasıyla veya ebelerden birinin halka oluşturan oyunculardan birini yakalaması şeklinde devam eder. Ebe kimi yakalarsa, o ebe olur ve gözleri bağlanır. Göz bağlamanın bir başka şeklidir.

SAPAN HARBİ

Sapan harbi öteden beri oynanan bir oyun türüdür. Mahalle gençleri arasında veya iki grup arasında oynanır. Bu oyunu oynamak için önceden sapan yaptırılır. Sapan şöyle yapılır. Taş koymak için orta kısmı, keçi kılından yapılmış iplikle örülür. Bu kısma KEF denir. KEF el ayası büyüklüğündedir. Her iki ucuna 70 - 80 cm. uzunluğunda 1 cm. çapında kalın ip örülür. Bu iplere KOL denir. Sağ kolun ucu deliklidir. Sol kolda ipek püskül bulunabilir. İpek püskül bulunan sapanla taş fırlatmak daha zevklidir. Çünkü püskül ses çıkarmaya yarar. Sapan harbine

başlamak için iki ekip karşılıklı hazırlanır ve yerlerini alırlar. Harbi kızıştırmak için meydana salınan çocuklar LEŞ LEŞ diye bağırırlar. Bu meydan okumanın bir başka türüdür.

MEHLEMİZDE İGİT ÇOK / MEHLEYİZDE İGİT YOK

Çocukların harbi kızdırmak için söyledikleri sözlerin ardından, oyuncular sapanlarına yerleştirdikleri taşları birbirlerine fırlatırlar. Bu oyunda kafası kırılan olur. Kırılan kafa sayısı arttıkça oyun kızışır. Oyunun bu yerinde araya giren büyükler her iki tarafı barıştırlar. Sapan ayrıca avlanmak için kullanılır. Urfa Kurtuluş Harbi'nin sapanla kazanıldığı yolundaki iddia komiktir. Aslı yoktur.

ŞAKALILLO

Bu oyun büyüklerin çocuklarla şakalaşması sırasında oynanır. Anne veya abla sırtüstü yere uzanır. Ayağının tabanını çocuğun karnına dayayarak ve onun ellerinden tutarak yukarıya doğru kaldırır. Aşağıdaki tekerlemeyi söyler.

1 - Anney ne pişiriy?

- Aşır aşı.

- İçinde ne var?

- Horızın başı.

- Nağara mı? Zurna mı?

- Nağara (veya zurna) deyince ya (güm güm) veya (zur zur)

diye çocuğu zıplatırlar.

2 - Adın ne? Cim kabah

- Derdiy ne? Evlenmah

- Evlensene. Param yoh.

- Hırhızlık et! Asarlar.

- Nerede? Karacadağ'da.

- Karacadağ'ın nesisen? Bülbüliyem.

- Öt bakalım! Şak... Şakalillo... Mem Hacı Baba.

ŞANLIURFA 'DA MAHALLİ ÇOCUK OYUNLARININ OYNANDIĞI MEYDAN ADLARI ÜZERİNE BİR TOPONOMİ

- 1 - Pıçakçı Meydanı
- 2 - Su Meydanı
- 3 - Karpız Meydanı
- 4 - Bidik Meydanı
- 5 - Koşu Meydanı
- 6 - Arap Meydanı
- 7 - Hokka Meydanı
- 8 - Haşimiye Meydanı
- 9 - Yıldız Meydanı
- 10 - Ellisekiz Meydanı
- 11 - Kara Meydanı
- 12 - Topçu Meydanı
- 13 - Bamya Suyu Meydanı

Yukarıda isimlerini saydığımız meydanlardan bazıları bugün için mahalli çocuk oyunlarını oynamaya elverişli değildir.

DERREBU DERİNEBU

Genelde erkek çocukların oynadığı bir oyundur. Çocuklar iki grup oluşturur. Gruplar aralarında 15 metre bulunacak şekilde, iki sıra halinde dururlar. Her seferinde değişmek şartıyla, sıralardan bir çocuk öne fırlar. Derin bir nefesle (Derrebu derinebu... derrap derindir. Suyu serindir...) tekerlemesini söyleyerek karşı grubun çocuklarından birine veya birkaçına elini dokundurmaya çalışır. Nefesi kesilmeden hangi çocuğa eli değmişse o çocuk ölür. Yerine dönmeden karşı grup oyuncularından birine yakalanır ve nefesi kesilene kadar bırakılmazsa kendiliğinden ölür. Nefesinin kesilmesi halinde yine ölür. Önce hangi grubun çocukları biterse o grup oyunu kaybeder.

BEŞ PARMAK

Çocuklar birbirlerinin parmaklarını birer birer sayarken (Aynız, buynuz, seksen, doksan, yüz) veya (ak katır, kara katır, mahsereye un getir, in bin) diyerek beş parmağı yüz veya bin yaparlar.

KÜP GETİR

Anne yeni konuşmaya başlayan çocuğun avcuna parmağıyla dokunarak (Kibeybe... Küp getir.. Var dereden çöp getir... Anası aş pişirmiş... Bacısı kaşık getir... Oğlum ham ham etsin ...) derken, çocuğu gıdıklar ve güldürür.

HOPLEYLİ

Bu oyun en az iki kişiyle oynanır. Oyuncular birbirine arkasını dönerek kollarını geçirirler. Biri diğerini sırtına alarak havaya kaldırır. Şu tekerlemeyi söyler :

Üstteki : Yerde ne var?

Alttaki : Yer boncuk.

Alttaki : Gökte ne var?

Üstteki : Gök boncuk.

Alttaki : Anayın adı ne?

Üstteki : Fatmacık.

Alttaki : Kaldır beni hoppacık, der. İkinci kez alttakini üstteki kaldırır. Oyun böylece devam eder.

ŞANLIURFA'DA HATİM MERASİMİ SIRASINDA ÇOCUKLARIN YAPTIĞI BİR DUA

Şanlıurfa'da kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'i hatmeden kız çocukları hatim merasimi adı altında bir dua yaparlar. Bu dua sırasında diğer kız çocuklarını, kutsal kitabımızı okumaya özendirmek en büyük amaçtır.

Kız çocukları medresede veya hoca evinde rahleyi yeşil

bezle sararlar. Rahlenin üzerine konulan Kur'an-ı Kerim bir kız çocuğunun başında medreseden çıkarılır. Diğer kız çocukları bu sırada aşağıdaki tekerlemeyi söylerler.

"Failatün failat" / Amin

Muhammed'e salavat / Amin

Hocamıza şefaathat / Amin. " diyerek rahle ve Kur'an başta diğer öğrenciler arkada Dergah'ı (Hz. İbrahim Haliullah Makamı)'nı ziyaret ederler. Tekrar aynı duayı yaparak medreseye dönerler. Tabi gidip gelirken mahalle aralarından geçerler. Bunları gören diğer kız çocukları da Kur'an-ı öğrenmek isterler.

YENGEÇ TUTMAK

Şanlıurfa'da Kelleci Çayı ve Gümrük Hanı içerisindeki suda yengeç tutmak isteyen çocuklar bugün bile var. Bu çocukların yaşları 12 - 15 arasında değişirdi. Yengeç tutan çocukların en büyük zevki, yengecin saatine bakmaktı. Yengecin ayağını ipe bağlayan çocuk, yengeci yeniden suyun içine bırakır ve yüzmesini seyredirdi. Büyük çocuklar kendilerini seyreden küçük çocukları korkutmak için "Yılangeç elizi tutmasın. Tutarsa Şam eşşegi minarıya çıkmadan bırakmaz." derlerdi.

BEZİRGAN BAŞI

Bu oyunu erkek ve kız çocukları karışık oynarlar. Bu oyun en az 8 kişi ile oynanır. Oyuncu sayısının artması, oyuna zevk katar. Bu oyunda iki ebe seçilir. Seçilen ebeler kendilerine gizli isim koyarlar. (Demir, Bakır, Arap, Elma vb. gibi..) İki ebe ellerini köprü eder, birleştirir beklerler. Diğer oyuncular sıraya girerek, bu köprüden geçmeye çalışırlar. En öndeki oyuncu şu tekerlemeyi söyler.

"Açın kapıyı

Bezirgan başıyam

Arhamda cücük var

Onun yoldaşıyam. " Bütün oyuncular yukarıdaki tekerle-

meyi söyleyerek köprüden geçerler. Ebeler de, bu sırada aşağıdaki tekerlemeyi söyler:

"Vallahi açmam

Billahi açmam

Kapım kırıktır.

Askerim çoktur." Son oyuncu köprüyü geçmeden, tutulur. Ve ona kendilerine taktıkları isimleri söyleyerek "Söle bakalım demiri mi, bakırı mı istisen?" diye sorarlar.

Sona kalan oyuncu, hangi ebenin bakır, hangi ebenin demir olduğunu bilmediğinden dolayı bakır veya demir der. Bakır derse adı bakır olanın tarafına, demir derse, adı demir olanın tarafına geçer. İkinci bölümde de oyun bu şekilde devam eder. Tüm oyunculara aynı sorular sorulur. Herkes söylediği isme göre, söylediği ebenin tarafına geçer ve bekler. Oluşan iki grup ebelerin arkasına dizilir, zincir oluştururlar. Ebeler ellerini birbirlerine vererek, arkalarındaki oyuncuların yardımıyla birbirlerini çekip düşürmeye çalışırlar. Hangi grup düşerse BEZİRGAN BAŞI oyunu kaybeder.

AAÇIL KİLİDİM AAÇIL

Uzun kış gecelerinde oynanan bir oyundur. Çocuklar hepsi oturmuş vaziyette ellerini üst üste yumruk yaparak korlar. Oyunculardan biri şahadet parmağıyla, en üstteki yumruğun içine parmağını koyarak (Açıl kilidim açıl) der. Elleri teker teker açar. En alttakinin açılmadığını görünce, elin sahibine sorular sorar. Cevaplar alır. Soru cevap faslından sonra bütün çocuklar, elleri açık, çenelerinin altında sakal gibi tutarak (Vay benim köse sakalım... Vay benim köse sakalım...) sözlerini söyleyerek gülüşürler. Aşağıdaki tekerlemeyi söylerler.

"Hanı bının kilidi?

- Kuyuya düştü.
- Kuyı nicoldu?
- Öküz içti.
- Öküz nicoldı?
- Dağa kaçtı.

- Dağ nicoldu?
- Yandı.
- Küli neriye savruldu?
- Haviya

ARPA ÇARPA

Çocuklar aralarında taşla bir ebe seçerler. Bu oyunda iki ebe vardır. Diğer ebenin elinde uzun bir bel kayışı bulunur. Elinde kayış bulunan ebe birinci ebenin direktifleri doğrultusunda hareket eder. Birinci ebe "Arpa çarpa" dediğinde, ikinci ebe elindeki kayışla, diğer oyuncuları kovalayarak vurur. "Buğday" dediğinde durur ve diğer oyuncuları vurmaz. İkinci ebe elindeki kayışla, hangi oyuncuya vurursa ebe o olur. Oyun bu şekilde devam eder.

LALİK OYUNU

Gruplar halindeki çocuklarla oynanır. Bir kişi ebe olur. E-benin yaptığını diğer oyuncular yapar. Yapmayan oyunu kaybeder. Ebe kurbağa gibi viyaklarsa diğer oyuncular kurbağa gibi viyaklarlar. Ebe leylek gibi kanat açarsa, diğer oyuncular da leylek gibi kanat açarlar. Ebe penguen yürüyüşü yaparsa diğer oyuncular da, penguen yürüyüşü yaparlar. Yapamayana ebe tarafından ceza verilir.

YÜZÜK FİNCAN OYUNU

Çocuklar ve büyükler tarafından oynanan bir oyun türüdür. Kışın uzun gecelerini biraz olsun kısaltmak için zevkle oynanır. Bu oyunun oynanabilmesi için düz bir tepsi, fincanlar ve bir yüzük gereklidir. İki eşit grup arasında oynanır. Her gruptan bir kişi idareci seçilir. Bir kişi fincanların ikisinin altına yüzüğü saklar. Fincanlar ortaya gelir ve bir taraf yüzüğün hangi fincanın altında olduğunu bulmaya çalışır. Yüzüğü bulan taraf oyunu önce

başlar. Oyuna başlayan taraf yüzüğü tepsi içindeki 5-6 adet fincanlardan birinin altına saklar. Karşı taraf yüzüğü bulmaya çalışır. Fincanları kaldırma işini genelde idareciler yapar. Birinci fincanın altında yüzüğü bulursa, oyun oynama sırası karşı tarafa geçer. İdareciler fincanları kaldırırken boş veya dolu demelidir. Fincanlar kaldırılırken idareci boş dediği zaman, fincanın altında yüzük varsa bildiği fincan adedi kadar sayı alır. Karşı tarafa kaldırılmayan fincan adedi kadar sayı verilir. Yüzüğü saklayan taraf saklamaya devam eder. Önceden kararlaştırılan sayıyı kazanan taraf oyunu kazanmış sayılır.

HAMAMPUÇ

Toprak zeminde ve düz açık arazide oynanan bir oyundur. Çocuklar ortaya yığıldıkları toprağı çamur haline getirir ve kurumasını beklerler. Toprağın altı ve yanları boşaltılır. Kapılar ve pencereler yapılır. Hangi çocuk "Hamampuç"u güzel yapmışsa, diğerini kızdırır.

EŞŞEK BEKLEME

Bu oyun 8-10 kişi arasında oynanır. Bir kişi ebe olur. Ebe sırtı duvara dönük durur. İdarecinin elinde bir kayış vardır. Oyuncular yüzü dönük ebenin sırtına binmeye çalışırlar. Bu sırada kayış yiyen ebe olur. Ebenin sırtına binen oyuncu için, idareci ona kadar sayar. Bu sırada ebenin sırtına binen oyuncunun kayış yemeden inmesi gerekir. Sayı sayma işlemi sırasında inerek kayış yiyen ebe olur. Oyun bu şekilde devam eder.

YAZ GELDİ

Tekerleme eşliğinde oynanan bir oyundur. Çocuklar halka oluşturarak aşağıdaki tekerlemeyi söylerler.

"Hoppala yavrum yaz geldi.

Çarşıya kiraz geldi

Şam eşşegi kiriya

Kirası peş parıya

Alıyam da, satıyam da,

Babayın sekeline

.....

UÇTU UÇTU

Yere bağdaş kurarak oturan çocuklar, aralarından birini ebe seçerler. Ebe "Uçtu uçtu uçtu..." diyerek herhangi bir şeyin adını söyler. Ebenin söylediği uçan birşeyse çocuklar ellerini kaldırmalıdır. Oyunun can alıcı noktası buradadır. Ebe uçmayan birşey söylediğinde, elini kaldıran çocuk oyunu kaybetmiş sayılır. Ebe oyunu kaybeden oyuncuyu cezalandırır. Oyun bu şekilde devam eder.

TAKIR TAKIR TİK

Kış geceleri oynanan bir oyun türüdür. Çocuklar evin içinde halka şeklinde dizilirler. Aralarından birini ebe seçerler. Ebenin başına mendil koyarlar. Oyuncular ellerini dizlerine vurur ve şöyle derler. "Takır takır tik..." Ebe bir ara "Tik" der ve oyuncular ellerini başlarına götürürler. Ebe de ellerini başına götürür. Bu sırada oyunculardan biri ebenin başından mendili kaptırır. Mendili ebenin başında alan ebe olur. Oyun bu şekilde devam eder.

YATTI KALKTI

Gruplar halinde oynanan bir oyundur. Oyuncuların her birine bir isim verilir. (Elma, armut gibi...) Oyunculardan biri oyuna başlar. Oyundaki ismini söyler. Arkasından bir başka oyuncunun ismini söyler. Örneğin (Elma yattı, kalktı Armut) der.

Bunun arkasından Domates : (Domates yattı, kalktı Portakal) der. Portakal'da aynı cümleyi yatıp, kalkarak, eğilip doğrularak söyler. İsmi söylendiği halde yatıp kalkmayan, eğilip doğrulmayan ebe tarafından cezalandırılır. Zevkle oynanan bir oyundur.

ELİM DUVARDA

Urfa'nın dar sokaklarında oynanan bir oyun türüdür. Oyunda bir kişi ebe seçilir. Ebe iki duvar arasında, orta yerde durur. Oyuncuların eli duvarda olacak şekilde oyun başlar. Oyuncular bir duvardan diğerine yer değiştirmeye çalışırlar. Bu sırada ebenin eli kime değerse o ebe olur. Hareketli bir oyun türüdür.

YASTIK KAPMACA

İki kişi tarafından oynanan bir oyun türüdür. Oyuncular karşılıklı otururlar. Aralarına bir yastık konur. Gözleri bağlanır. Gözü bağlı oyuncuların ellerine birer kayış verilir. Oyunculardan biri "Hüsen emmi ben geldim der ve yastığı oynatır. "Sağa veya sola yatarak, diğer oyuncunun sesi nereden gelirse o tarafa doğru kayışı savurur. Oyun bu şekilde devam eder. Bu oyunu oynamayan diğer oyuncular gülererek arkadaşlarını bir kenarda seyrederek.

YAĞMUR YAĞIYOR OYUNU : Bu oyun 'Yağmur yağıyor' şarkısı eşliğinde çocukların elele tutuşarak oynadıkları bir oyundur. Çocuklar koro halinde aşağıdaki şarkıyı söylerler.

"Yağmur yağıyor
Seller akıyor
Arap kızı damdan bakıyor.

Yağmur yağıyor.
Seller akıyor.
Arap kızı camdan bakıyor.

MAKARA OYUNU (LOGLOG OYUNU)

Uzun kalın bir telin ucuna saplanan bir veya iki makara (Loglog) çocuklar tarafından araba gibi sürülür. Çocuklar logloglardan araba yapıp sürmeyi çok sever.

FIRFIR UÇURMAK (RÜZGAR GÜLÜ)

Çocuklar kare şeklinde bir kağıdı dört yanından keserler. Ortasına doğru dört yandan eğilen uçlar yapıştırılır. Yuvarlak bir kağıt kesilerek merkeze yapıştırılır, merkezden delinir. Kağıt merkezinden geçirilen tel beyaz, kalın, içi boş bir çöpe takılır. Çocuklar rüzgarlı havada fıfır uçurmayı çok severler. Fıfır rüzgar gülünün Urfa'daki adıdır.

EL FIRFIRI YAPMA VE ÇEVİRME

Çocuklar genellikle düğmeden veya bir gazoz kapağını iki yerden delerek fıfır yaparlar. Orta büyüklükteki düğmenin karşılıklı iki deliğinden geçirilen yorgan ipliği (Halep ipliği) her iki ucundan bir düğümle bağlanır. Daha sonra her iki elin orta parmağının arkasından ele geçirilir. İp öne veya arkaya doğru havada daire çizecek şekilde sallanır. Bükülmeden dolayı ip kendiliğinden ortadaki düğmeyi çevirmeye ve etrafa rüzgar vermeye başlar. İki elin ayası birbirine yaklaştıkça ve uzaklaştıkça ortadaki düğme veya gazoz kapağı fır fır diye dönmeye başlar.

BİLMECELİ OYUNLAR

Bilmeceli oyunlarda çocuklar birbirlerine karşılıklı bilmeceler sorarlar. Bilmecenin cevabını doğru veren ebe olur. Bu seferde kendisi bilmeceler sorma hakkına sahip olur. Çocuklar genellikle aşağıdaki bilmeceleri birbirlerine sorarlar.

- 1 - Cıncıklı Hamam
Kubbesi tamam
Bi gelin aldım, (Saat)
Babası imam.
- 2 - Dumanı tüter, isterse gider. (Gemi)
Balık değildir, denizde yüzer.
- 3 - Altı ataş, üstü daş
İçinde var, binbir baş, (Hamam)
- 4 - Dört lap, bir küp,
Eğri çöğen, başı top. (Deve)
- 5 - Yazın geyinir, kışın soyunur. (Ağaç)
- 6 - Suda yayılır, karada bayılır. (Balık)
- 7 - Fincan gibi gözü var, acı acı sözü var. (Baykuş)
- 8 - İnım inim inler, bin kişi dinler. (Davul)
- 9 - Ağzı açık alamet, içi kızıl kıyamet. (Fırın)
- 10 - Ayahları su içer, üstünden gelen geçer. (Köprü)
- 11 - Elde yapılır, ete takılır. (Küpe)
- 12 - İnce yemeni, incitme beni.
Çıktım çardağa, endirme beni. (Ekmek)
- 13 - Dam ardında, bir parça külünçe. (Ay)
- 14 - Ağaca çıktım titriye titriye
Allah dilimi lal ede,
Kıçımı pompol ede. (Su Kabağı)
- 15 - Bişirirsey aş olur,
Bişirmezsey kuş olur. (Yumurta)
- 16 - Küçücük mezar, dünyayı gezer. (Fanis)
- 17 - Bir kutum var, içinde yedi türlü otum var. (Kulak)
- 18 - Sildim, süpürdüm, hütü geldi otırdı. (Mangal)
- 19 - Bizim evde var bir kuyu.
Kuyu içinde suyu, (Lamba, fitil, gazyağı, ateş.)
Suyu içinde ilan.
İlan ağzında mercan.
- 20 - Etten kantar, altın tartar. (Kulak)
- 21 - Dam ardında, boynu buruğ. (Pislik)
- 22 - Dilim dilim nar, dize çıktı kar.
İndi hünkar, çıktı sedefkar. (Kömür, mangal, kül.)

- 23 - Yer altında gelin gidi. (Karıncı)
- 24 - Yer altında altın düğme (Çiğdem)
- 25 - Biz biz biz idik.
Otuziki kız idik. (Dişler)
Ezildik, büzıldik,
Otuziki dıvara dizildik.
- 26 - Henteşe, menteşe, kaldırdım vurdum taşa. (Sümsirik)
- 27 - Uzun uzun kemişler
Bı gece bize gelmişler, (Yağmur)
Oynamışlar, sıçramışlar,
Getmişler.
- 28 - Altı deniz, üstü duman.
Duman üstünde saman. (Nargile)
Samana düşmüş ateş,
Yanar yanar, ne yaman.
- 29 - Altı mermer, üstü mermer
İçinde bir hanım terler. (Dil)
- 30 - Ağırdır başı, kalkmaz leşi
Kalkarsa leşi, bitirir işi (El kabanı)
- 31 - Dağdan attım kırılmadı
Taştan attım kırılmadı. (Soğan)
Bir yımırığıma dayanmadı.
- 32 - Ben dururam, o gider. (Ses)
- 33 - Dilsiz hayvan. (Balık)
- 34 - Çiçeksiz meyve. (İncir)
- 35 - Dört ayağı var, üstünde dayacağı var. (Masa)
- 36 - Mes tahtası, mestane tahtası,
Topuk tokuşturan, miraz kavuşturan (Tandır)
- 37 - Ev kimindir, kapısını açarsay konuşur
Açmasay konuşmaz. (Soba)
- 38 - Uzun uzun uzaniy, haftada bir bezeniy. (Çamaşır ipi)
- 39 - Ben yeriyem, o yeriy. (Gölge)
- 40 - Ektim nohut, çıktı söğüt
Yaprağı dut, kendi armut. (Pamuk)
- 41 - Etten şiş, demirden kebab. (Parmak - Yüzük)
- 42 - Gündüz kalada, gece belada. (Yatak)

43 - Bir kuru kafa

Koydum rafa, (Nar)

Yemesi datlı,

Maymun suratlı.

44 - Uzun uzara gidiy,

Ölü mezara gidiy. (Patlıcan)

Babası üç aylıkken,

Oğlu pazara gidiy.

45 - Mantosu yeşil, ayzesi kırmızı, pulu kara. (Karpuz)

Bu konudaki örnekleri daha da çoğaltmak mümkündür. Fakat biz yukarıdaki örneklerin yeterli olacağı kanısını taşıyoruz.

Bilmeceler bazen çocukları güldüren, bazen düşündüren bir yapıya sahiptir. Çocukların birbirlerine sordukları bazı bilmecelerde ise yerel bir hamam adına da rastlamak mümkündür. (Cıncık! Hamam örneğinde olduğu gibi.)

BİR ÇOCUK OYUNU TEKERLEMESİ

"Lakla lakla laktakoz

Biri sıçan, biri boz

Bindim bozın sırtına

Vardım Halep yoluna

Baktım bir tekke

Tekenin kışını kırdım

Tekke getti, hekime

Hekim dedi,

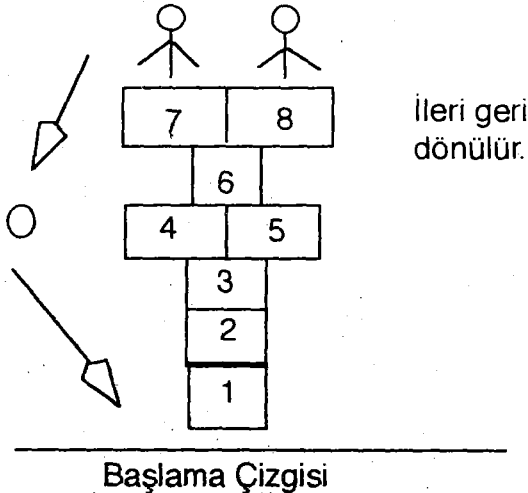
ANAM BABAM MAKARADAN SU ÇEKER

Bu oyun 8-10 kişiyle oynanan bir oyundur. Oyun gruplar halinde oynanır. İki gruba ayrılan oyuncular aralarından iki kişiyi ebe seçerler. Ebeler ellerini çapraz, makara şeklinde, karşılıklı tutarlar. Her grubun bir lideri bulunur. Liderler kendilerine birer ad koyarlar. Koydukları adı, ebelere söylerler. Çapraz köp-

rü şeklinde tutulan ellerin altından geçerken, ebeler "Anam, babam makaradan su çeker. Yüksekten alçağa töker" tekerlemesini söylerler. Arkasından ebeler, alttan geçen oyunculara "Elmayı mı istisen, armıdı mı istisen?" diye soru sorarlar. Elmayı isteyen elma tarafına, armudu isteyen armut tarafına geçer. Hangi tarafın oyuncuları fazlaysa oyunu bu grup kazanır.

CÜM OYUNU

İki kişiyle oynanan bir oyundur. Toprak bir zemine sivri bir taş parçasıyla veya çimento zemin üzerine kömür veya tebeşirle, kare şeklinde, bitişik dört küçük kare bir büyük kare edecek şekilde bir şekil çizilir. İki kişi taşlarını çapraz ve birbirlerini markaja alacak şekilde dizerler. Taşlar çizgiler üzerinde ileri geri, aşağı yukarı, sağa sola hareket ettirilir. Taşlarını aşağı dik veya yanlamasına paralel hale getiren oyuncu "CÜM" diyerek oyunu kazanır. Taşlar yeniden dizilir ve oyuna bu şekilde devam edilir.

ÇİZGİ OYUNU

Bu oyun Urfa'da oynandığı gibi, Türkiye genelinde de oynanan bir oyundur. Önce yere bu oyunu oynamak için aşağıda gösterilen şekil çizilir. Bu şekilden önce başlama çizgisi vardır. Şeklin son kısmından başlangıç çizgisine oyuncular taşlarını fırlatırlar. Kimin taşı çizgiye en yakınsa o oyuncu oyuna önce başlar. Oyuncular sırayla ve tek ayakla taşı yerden sürerek ve çizgiye basmadan sekizinci kareye, oradan tekrar gerisin geriye, yani birinci kareye dönerler Kim hata yapmadan bu işi başarırsa, oyunu o kazanır. Taşı çizgi üzerinde duran veya çizgiye basarak taşı süren oyuncu yanar. En az 2, en fazla 8 kişiyle oynanan bir oyundur. Yine taşın karenin dışına çıkması oyuncunun yanmasına sebep olur. Bu oyunda tek ayak üstünde hoptlamak yetenek ister. Kasları geliştiren ve çocuğu disipline eden bir oyundur.

İP ALMA, İP VERME OYUNU

Uzun bir ipin iki ucu düğümlenir. Çaprazlamasına iki parmağa geçirilir. İki kişi arasında oynanan bir oyundur. İp ya içerden veya dışardan alınır. İp alınırken veya verilirken baklava dilimi, üçgenler, çeşitli geometrik şekiller ortaya çıkar. İpi eline alamayan oyuncu, oyunu kaybeder. Bu oyun genellikle 10 yaşından büyük çocuklar arasında oynanan bir oyundur.

KUMKUMA ÖLDÜRME VE BİR İNANIŞ

Yolda yürüyen bir çocuk veya çocuklar kumkuma gördükleri zaman hemen ağızlarını kapatırlar. Ağızlarını kapatmamaları halinde, kumkumanın dişlerini sayacağına inanılır. Kumkuma kimin dişlerini sayarsa, o kimsenin ölümden sonra gözlerini oacağına inanılır.

KUŞ DİLİ KONUŞMAK

Çocuklar kendi aralarında kuş dili konuşurlar. Bu oyunda kısa cümleler ortadan ikiye tersine, uzun cümleler ortadan baş ve son olarak heceler yer değiştirilir. 10-12 yaşlarında çocuklar aralarında kuş dili konuşurlar. Birkaç örnek verelim: "Leg riyabı (Gel Bırıya.)", "Piyaka lança dırkım?" (Kapıyı çalan kimdir?", "Dımı leg" (Gel di mi?) vb...

OYUNCAK YAPMA (TÖSBEH YAPMA)

Çocuklar zeytin çekirdeğinden tösbeh yaparlar. Zeytin çekirdeğinin her iki sivri ucu duvara veya bir taşa sürtülerek aşındırılır. Düz olduktan sonra iğne veya çuvaldızla delinir. İpe saplanarak tösbeh yapılır.

HALBIRLA KUŞ TUTMAK

Kışın çocuklar bir duvarın köşesine altına bir çubuk dayanak koyarak halbur koyarlar. Halburun bir tarafına ip bağlanır. Altına biraz ekmek ve bulgur kırıntısı konur. Yiyecek kırıntılarını yemek için halbırın altına gelen serçe ve zevzırlar ipin çekilmesiyle halbırın altında kalır. Halbırla kuş tutmak çok zevklidir. Yakalanan kuş veya zevzır bazen bırakılır. Bazen de kesilerek kavrulur ve çocuklar tarafından yenilir.

NOT : Güile peste oyununu Urfa'da fındıkla oynamak daha yaygındır.

"Şey... Portakallarla limonlar diyerek çalar Aziz Clement'in çanları ... Bir şarkıydı. Ben küçükken söyledik. Gerisini hatırlamıyorum ama sonu hâlâ aklımda. 'İşte sana bir mum, hadi yatmaya, biri gelecek, kafanı uçurmaya.' Bir oyundu aynı zamanda çocuklar kollarını havaya kaldırırlar, herkes altından geçirdi. Tam 'kafanı uçurmaya' dedikleri zaman da kollarını indirerek al-

tından geçeni yakalarlardı. Şarkıda Londra'daki bütün kiliselerin adı geçerdi." (George Orwell 1984).

ÇOCUK AĞZINDA KERRAT CETVELİ

- 6 Kerre 6 Otuzaltı-Evlerinin ögü kabaltı.
6 Kerre 7 Kırkiki-Kaldıramam bu yükü.
6 Kerre 8 Kırksekiz-Ögimiz derya dengiz.
6 Kerre 9 Ellidört-Hava savıh, kapıyı ört.
6 Kerre 10 Altmış-Mevlam neler yaratmış.
7 Kerre 5 Otuzbeş-Yok mudur biye bir eş.
7 Kerre 6 Kırkiki-Atma biye bı rıki.
7 Kerre 7 Kırkdokuz-Yaktı beni kara kız.
7 Kerre 8 Ellialtı-Hakem dedi penaltı.
7 Kerre 9 Altmışüç-Halıy çetin, işiy güç.
7 Kerre 10 Yetmiş-Tamamdır piliy bitmiş.
8 Kerre 5 Kırh-Beyniye çahıla mih.
8 Kerre 6 Kırksekiz-Bögin gelmedi Cengiz.
8 Kerre 7 Ellialtı-Yıhılsın Nemrut Tahtı.
8 Kerre 8 Altmışdört-Çorabiy soy, başiy ört.
8 Kerre 9 Yetmişiki-Nerde kondıra teki.
8 Kerre 10 Sekzen-Korhtım firenk yiyesen.
9 Kerre 5 Kırkbeş-Doktor ol, yaramı deş.
9 Kerre 6 Ellidört-Beynime bi dürtme dürt.
9 Kerre 7 Altmışüç-Kanatlan haviya uç.
9 Kerre 8 Yetmişiki-Sırgada balcan yüki.
9 Kerre 9 Seksenbir-Susuzmuşam ayran ver.
9 Kerre 10 Doksan-Tahtayın biri noksan.

(Öğretmen merhum Celal Gayberi'den alınmıştır.)

- 1(Bir)-Kapıyı çal, içeriye gir
2(İki)-Yesin seni tilki.
3(Üç)-Deme bu iş güç.
4(Dört)-Kapıyı ört.
5(Beş)-Tut eş.

6(Altı)-Öğimizde kabaltı.

7(Yedi)-Öğretmen çalış dedi.

8(Sekiz)-Memoş çok semiz.

9(Dokuz)-Hokuz pokus.

10(On)-Karga dala kon.

Yukarıdaki kerrat cetveli (Çarpım tablosu) ve birden ona sayı öğretimi için öğrencilere kolaylık sağlayan matematiksel tekerlemeleri kitabımıza almayı uygun bulduk.

KABAKÇIBAŞI

12 kişiyle oynanan bir oyundur. Karşılıklı altışarlı gruplar oluşur. Her grubun başında büyük biri bulunur. Büyük oyuncu diğer oyunculara meyvelerden ve renklerden isimler kor. Bir grubun isimlerinden diğer grubun haberi olmaz. Büyük oyuncu grup lideridir. Her iki grubun başında bulunan liderler "Hop hoppe, kara toppe" dedikten sonra bir adım öne sıçrar. Sıçramadan sonra, kim atik davranırsa o tekerleme söylemeye önce başlar. Bu sırada oyuncular şu tekerlemeyi söylerler. "Aldım, verdim. Ben seni yendim. Bir kaşık ayran içmeye geldim." dedikten sonra, "Bir, iki, üç" der karşılıklı birbirlerine doğru ayakla yürürler. Hangi oyuncu rakibinin ayağına basarsa o taraf oyuna önce başlar. Her iki grubun oyuncuları karşılıklı aralarında 10 metre bulunacak şekilde otururlar. Başlarında liderleri bulunur. Oyuna başlayacak grubun lideri tek ayakla sekerek, karşı tarafa doğru yürür. Karşı grubun yanında durarak "Babamın kül tabağı burda kaldı." dedikten sonra sırayla oyuncuların kafasına kabağ gibi vurarak, sert olup olmadıklarına bakar. Kiminki sertse, o oyuncunun gözlerini kapatır. Gözünü kapattıktan sonra kendi grubundan bir oyuncu gelir. Gözü kapalı oyuncunun başına vurur. Koşarak geri döner ve yerine oturur. Döndüğü grup hep bir ağızdan "Kız seni kimler vurdu? cümlesini birkaç kez söylerler. Bu sırada gözü kapalı oyuncunun gözleri açılır. Gözü kapalı oyuncu rakip oyuncular arasından başına vurana bulmaya çalışır. Bulursa bulunduğu oyuncu, bulamazsa kendisi bir gruptan diğ-

rine geçer. Hangi grubun oyuncu sayısı artarsa o grubun oyunu kazanma şansı artar. Oyuncular liderleri arkasına tek sıra halinde dizilerek birbirlerini çekerler. Bu çekme işlemi sırasında, hangi grup rakip grubu çekerse oyunu o taraf kazanır. Bu oyunu kız çocukları oynadığı gibi, erkek çocuklar da oynayabilir. Erkek çocuklar bu oyunu oynadığında "Kız seni kimler vurdu?" cümlesi, "Oğlan seni kimler vurdu?" cümlesine dönüşür.

ALİLER ALİLER ÇİNGENE ALİLER

Genellikle kız çocuklarının oynadığı bir oyundur. Üçerli iki grup oluşturulur. Aşağıdaki tekerlemeyi karşılıklı söylerler. Oyun bu şekilde devam eder.

"Aliler Aliler çingene Aliler"

"Ne istersen, ne istersin, bizim saraydan
İçimizde içimizde bir güzel var.

O güzelin, o şirinin adı ne?

(Cihan) veya (Hacer) oh...

Bizim kız, altın saat taktı da gitti oh...

Bizim oğlan, altın yüzük taktı da gitti oh...

KURDELACI GÜZELİ

Yine kız çocukları tarafından oynanan bir oyundur. Üçerli iki grup oluşturulur. Gruplar karşılıklı aşağıdaki tekerlemeyi söyleyerek bu oyunu oynarlar. Tekerleme şöyledir.

"Kurdelacı güzeli

Hamdana hamdana

Biz size geldik onbir'de

Geldinizde, geldiniz

Bizi mahçup ettiniz

Kutu kutu içinde

Kutu zarfın içinde

Ekele mekele

En güzelini seçele. "Bu tekerleme söylendikten sonra, güzel seçilen oyuncu karşı tarafa geçer. Bu oyun böyle devam eder.

DEVELER MERSİN'E OYUNU

Develer Mersin-Tokatımı yersin.

Git annene söyle-Terbiyeni versin.

Ebe üç oyuncunun çevresinde döner. Yukarıdaki tekerlemeyi söyler. Tekerleme bittikten sonra, "Kim anne?" diye sorar. Anne gelir grubun başına geçer. Ebe kapıyı çalar (sembolik olarak) Tık tık tık... "Kim o?" diye sorar anne. Anne ile ebe arasında şu konuşma geçer:

"Hayrola Allah'ın cezası, oğlum kızına ne demiş?"

"Söz yüzüğüyle kaçalım demiş."

"Hangisi? der ve birini seçer. Anne kızına dönerek. "Doğru mu?" diye sorar. Arkasından "Yedirdiğim yemekler, içirdiğim sütler, hepsi sana haram olsun. Defol git evimden.." der. Onu kovar. Ebe oyuncuların etrafında yeniden üç kez döner. Yukarıdaki tekerlemeyi tekrar söyler. Ebe anneye, sürekli "Gelinimiz hazır mı?" diye sorar. Gelini alır ve götürür. Oyun yeniden başlar. Kız çocuklarının severek oynadığı bir oyundur. Oyun bu şekilde devam eder.

SANDALYE KAPMACA

Zemin üzerine büyük bir daire çizilir. Dairenin içine sandalyeler konur. Sandalyeler oyuncu sayısından daima bir eksik konur. Daire içinde üç sandalye varsa, oyun dört kişiyle oynanır. Daire etrafında koşar gibi yapan oyuncular, düdükle veya komutla sandalye kapmaya çalışırlar. Kim açıkta kalırsa o yanar. Sürekli sandalye sayısı, oyuncu sayısından bir eksik tutulur. Sona kalan oyuncu oyunu kazanmış sayılır. Oyun heyecanlı bir oyundur.

DAİRE KAPMACA

Yere küçük daireler çizilir. Daire sayısı oyuncu sayısından daima bir eksiktir. Oyuncular sandalye kapmaca oyunundan farklı olarak, düdük sesiyle veya komutla yere çizilen daireleri

kapmaya ve tutmaya çalışırlar. Sona kalan oyuncu oyunu kazanmış sayılır.

SAKIZCI OYUNU

Genellikle kız çocuklarının oynadığı bir oyun türüdür. 8-10 kişiyle oynanan bir oyundur. Oyunda lider ebe "Sakızcı kim?" diye sorar. Bir oyuncu "sakızcı" olur. "Nazlı kız kim?" diye sorar ebe nazlı kız da seçilir. "Nazlı kız" ve diğer oyuncular ebe arkasına dizilirler. Sakızcı ebe arkasında, elinde tuttuğu sakıza benzeyen bir varlıkla "sakız var, sakız" diye bağırır. Ebe arkasındaki diğer oyuncular ağlar gibi yaparak "Anne sakız, anne sakız!" diye bağışırlar. Ebe sakızcıya, sakızın fiyatını sorar. Sakızcı sakızın fiyatını söyler. Sakızcı biraz pahalı fiyat söylediğinden, diğer oyuncular hep bir ağızdan "Yeri yeri yeri..." derler. Bunu üç beş kez yapan ebe ve diğer oyuncular, sonunda sakızı sembolik alırlar. Ebe diğer oyunculara sakızı göstererek, üfürnelerini sağlar. Oyuncular sırayla sakıza üfürneler. Sakız daha sonra "Nazlı kız'ın" ayakkabısının altına saklanır. Sakızcı ebe ve diğer oyunculara sırayla, "Hani sakızım?" diye sorar. Her oyuncu arkasındaki oyuncuyu göstererek, "Sakızın bunda" der. Ebe sakızcıya "Nazlı Kız'ın çamaşırını yıhidi, sakız makinanın içine düğdü." der. Sakızcı ebeye dönerek, "Hoca diyor ki, sakızını versin, yoksa Nazlı Kız'ı veya diğerlerini kaçırmım." Ebe kızlardan birini kaçıır. Ebe kız kaçırmak isteyen sakızcıyı engellemeye çalışır. Sakızcı kız kaçırmaya devam eder. Sıra "Nazlı kız'a" gelir. Nazlı kızın üç hakkı vardır. Sakızcı "Nazlı Kız'ı" üç kez yakalayabilirse kaçırabilir. Sonunda Sakızcı "Nazlı Kız'ı" da kaçıır. Arkasından kızların annesi rolündeki ebe, ağlamaya başlar. Sakızcı ebeye, niçin ağladığını sorar. Ebe kızlarını kaybettiğini söyler. Sakızcı ebeye dönerek, "Bende de o kadar kız var." der. Oyuncular sekerek tek ayakla ebe yanına gelirler. Ebe oyunculara "Yer yeri yeri..." der. Kızlar gözüne çirkin görünmüştür. Onları beğenmez. Sakızcı ebeye, "Kızların bunlar mı?" diye sorar. Süslenip gelen ve gü-

zelleşen kızları ebe beğenir." Bunlar benim kızlarım." der. Kızlarına dönerek, "Nereye gittiyiz?" diye sorar. Onlarda "Nene gile gittih..", "Orda ne yaptiz?" diye sorar ebe kızlarına.. Kızlar da "Fistih yedih, kaymah yedih, kedeyif yedih..."derler. Oyunculardan biri sinkaflı söz söyledikten sonra, ebe onları kovalar. Sırayla yakalar ve yer gibi yapar. Oyun yeniden başlar.

MENDİL KAPMACA

Yöremizde zevkle oynanan bir çocuk oyunudur. Bazen büyüklerde oynar. Oyun 10-12 kişiyle oynanan bir oyundur. Eşit sayıda karşılıklı iki grup oluşur. Ortada bir kişi merkezde olacak şekilde, elinde tuttuğu mendilli havada dengeler. Ortadaki oyuncudan eşit uzaklıkta ve başlangıç çizgileri üzerinde duran oyuncular sağdan sola veya soldan sağa, "Bir, iki, üç, dört, beş, altı..." derler. Karşı grupta eşitler sağa veya sağdan sola doğru ları sayar. Böylece her oyuncu bir numaranın sahibi olur. Oyunu büyük biri idare eder. İdareci "Bir" dediğinde "Bilifer" - "Bir" dediğinde iki numaralı oyuncular koşa koşa ve birbirine çarpı mayacak şekilde, merkezde elinde mendilli tutan oyuncuyu yanına getirirler. Mendili kapıp kaçmak isterler. Bu sırada birbirlerini yanıtırlar. Mendili alan oyuncu hızla grubunun bulunduğu tarafta doğru koşar. Diğer oyuncu da onu yakalamaya çalışır. Yakalanan oyuncu yanar. Mendille koşan oyuncuyu kovalayan oyuncu yakalayamazsa, kendisi yanar. Oyunu az ilere vatan tarafta kazanır. Oyun bu şekilde devam eder. Bir grubun oyuncusu bittiği zaman, oyun da biter. Mendil kapmaca çocukların zevkle oynadığı bir oyundur. Oyuncuların mendil kapmaya gelirken dikkatli koşması gerekir. Bazen bilinçsizce koşan oyuncular kazalara neden olabilir.

CÜMLE YAZMA OYUNU

Bu oyuna katılmak isteyen çocuklar, yan yana, bir sıra halinde otururlar. En baştaki çocuk, eline uzun bir kağıt alarak

buna, bir cümle yazar. Göstermemek için, kağıdı kıvrarak üstünü kapattıktan sonra, yanındaki arkadaşına verir. Yalnız, yazdığı cümlelerin son kelimesini söyler. İkinci çocuk, bu kelimeyle başlayan bir cümle yazar; üstünü kapattıktan sonra, kağıdı yanındaki arkadaşına verir. O da, son kelimeyi söyler. Oyun bu şekilde devam eder. En son çocuk da cümlesini yazdıktan sonra, içlerinden biri kağıdı açar; yüksek sesle bütün cümleleri okur. Cümleler anlam bakımından birbirini hiç tutmadığı için, kağıdın okunması oradaki bütün çocukları güldürür.

İP OYUNU

Çocuklar, eşit sayıda, iki yana ayrılırlar. Uzun bir çamaşır ipini alıp, tam orta yerine bir düğüm atarlar. Bu düğümün hizasında, yere de bir çizgi çekerler.

Çocukların bir kısmı ipin bir yanından, bir kısmı da öbür yanından tutarak, bütün güçleriyle çekmeye başlarlar. Hangi takım, öteki takımdaki çocukları yerdeki çizginin berisine geçirmeyi başarır, oyunu kazanmış sayılır.

Bu oyunda dikkat edilmesi gereken şey, iki takımın da hem kuvvet, hem de yaş bakımından birbirine denk olmasıdır.

ŞAŞKINA BAK OYUNU

Bu oyun, daha çok kız çocuklar içindir. Ebe olarak seçilen kız, oyuna girenlerin gözlerini mendiliyle teker teker bağlar. Bundan sonra, gözleri bağlanan çocuklar, ellerini birbirine vurarak, hep bir ağızdan bağirmaya başlarlar:

"Şaşkına bak, şaşkına bak
Kulağına küpeler tak!"

Aradan birkaç dakika geçince, ebe mendilleri birer birer, sevizce çözer. En son kalanı çözmez. Bu çocuk, öteki arkadaşlarının da gözleri bağlı sanarak, onlarla birlikte:

"Şaşkına bak, şaşkına bak,
Kulağına küpeler tak!"

diye bağıırır durur sonra, ebe oradakilere teker teker sorar:

- "Şaşkın kim, dalgın kim?"

- " Ben değilim, ben değilim!"

Hepsi, ayrı ayrı karşılık verdikten sonra, sıra gözü bağılı olana gelir.

O da: "Ben değilim!" deyince, ebe onun gözünü birden açiverir.

O zaman, ötekiler, hep bir ağızdan: "İşte sensin! İşte sensin!..." diyerek bağıırırılar.

Çocuk, ötekilerin gözlerini açık görünce, şaşırır. O zaman ötekiler hep bir ağızdan gülmeye başlarlar.

Bu oyunda, kızların gözünü yalnız ebe bağlar, çözer. Hiç kimse elini mendiline süremez.

KAÇ KURTUL OYUNU

Bu oyun, en az, sekiz kişiyle oynanmalıdır. Bunların biri ebe sayılır. Öteki yedisi ise, el ele tutuşarak, bir halka meydana getirirler. Sonra, ellerini bırakırlar.

Halkanın dışında kalan ebe, arkadaşlarından birinin arkasına yavaşça dokunur. Sırtına dokunulan çocuk, ebeyi kovalamaya başlar. Ebe, çocuğun boş bıraktığı yere gelir, durur. Şimdi yeri kapılan, açıkta kalan çocuk ebe olmuştur.

Yeni ebe, halkanın dışında bir kez döndükten sonra, bir başka arkadaşının sırtına dokunur, kaçır. Bu sefer, o çocuk ebeyi kovalamaya başlar. Oyun, böylece, bir çocuktan ötekine geçerek, sürüp gider.

ATEŞİMİ ALDIM OYUNU

Bu oyuna başlamadan önce, çocuklar, sayıları beşerden az olmamak üzere, ikiye ayrılırlar. Her iki takımın başında da, birer ebe bulunur. En az yirmi adım aralıkla, iki büyük taş dikilir.

Birinci takımdaki çocuklardan birisi, elini taşa vurduktan sonra: "Ateşimi aldım!" diyerek, karşı tarafa doğru koşar. Bunu

karşılıyıp yakalamak için, karşı takımdan da birisi çıkar; bir kovalamaca başlar. Çocuk, yakalanacağını anlarsa, kendi taşının bulunduğu yere dönmek zorunda kalır. Yerine bir başkası çıkar. Oyun, böyle karşılıklı çıkışlarla, sürüp gider. Yakalananlar olur- sa, karşı tarafa geçirilir. Bu oyunda, her iki takımın da, çok uy- nık ve çevik olması gerekir.

YAĞMURLA İLGİLİ BİR TEKERLEME

Eşek gelin olur mu?
Yer yağmursuz durur mu?
Yer yarılmış yaş ister,
Ufacıklar aş ister.
Yağmur yağ ekin bit.

Tarlada çamur
Teknede hamur
Öküzlere ömür
Ver Allahım ver

(Son derece bağırarak)
Sellice, suluca
Bin yağmur.

.....

Yuvarlandım yumak buldum
Yumakta bir tarak buldum
Tarağı verdim yengeme
Yengem bana çörek verdi.
Çöreği verdim çobana
Çoban bana kuzu verdi
Kuzuyu verdim beylere
Beyler bana bir at verdi
Bindim gittim kara suya
Kara suda kanlar akar
İki dilber bana bakar

Küçüğüne mail oldum
Büyüğüne selam verdim
Bunu diyen gökçek
Arpalar yüz ölçek
Akşama kaba döşek
Kadrin bilmeyen eşşek
Eşek, eşek, eşek
Kulakları gevşek

Çocuk Oyunlarında Söylenen Bir Tekerleme

Çıktık erik dalına,
Baktım sağı soluna,
Katar deve düz gider. (gelir)
Sirtında tuz getirir.
İndim bindim birine,
Yolum gider Mersin'e.
Vardım gittim ablama.
Ablam helva pişirmiş,
İçine sıçan düşürmüş.
Vallah yemem, billah yemem.
Hiç kimseye diyemem.
Bu nahırı süremem.
Şu kapıdan kim çıkar?
Kınalı gelin çıkar. (Bir kınalı kız çıkar.)
Gelinin adı nedir ? (O kızın adı nedir?)
Adı güzel Emine.
Biz yedik ballı börek
Valası sarı üpek (ipek)
O kız kara bir köpek

.....
Elden ele epelek,
Elden çıkar topalak.
Gel ona sen bir de bak.
Topalağın yavrusu
Bit, pirenin yavrusu (karısı)
Koca eşşek arısı

Bağdan iniş aşığı
Uyuz beygir kaşığı
Şu abdalın uşığı
Bağda bir ayı gördüm
Ayı beni korkuttu
Kulaklarını sarkıttı
Ark altında alaca
Kızın gözü karaca
Adamı gördüm atlak.
Atlı gelir satlak,
Biraz başı çatlak,
Atlak, satlak, çatlak,
İki gözü patlak.

.....
Üşüdüm üşüdüm
Yola küncü taşıdım.
Küncüyü elimden aldılar.
Bana elma verdiler.
Elmayı Tat'a verdim.
Tat bana kanat verdi.
Kanatlandım uçmaya
Hec kapısını açmaya.
Hec hec hec taşı.
Benim babam su başı
Su başının kızları.
Kırdım yedim koz daşı.

.....
Var varanın sar saranın,
Desdursuz bağa girenin,
Hesapsız sappa yemesi çağolur.

Herrahmani yağ ettim,
Anzılhayı bal ettim,
Top dağını pilav ettim.
Ulu Cami'nin minaresini kaşık ettim.
Yedim yedim doymadım.

Üzüm gülmedi, dişime değmedi
Yulaş ayran çalanın.

Anam hatun bohçası yoğ.
Babam ağa ağçası yoğ.
Çarşıda bir tazi gezi,
Tazının haltası yoğ.
Dedim haltacı halta yapar mısan?
Beşyüz altın kaparmısan
Cebine incas hoşafı dökmüş
Çatıldadı koz kimin.

Kızın adı Emine
Eğildim baktım evine
Bi yanında demirciler demir döği denk ile
Bi yanında boyagçılar boyag boyar renk ile
Bi yanında Türk Ordusu harp eder top ile tüfeng ile
Bi yanında Urfa'lılar eğlenirler saz ile aheng ile

Koroğlu Ayvaz,
Kabre sığmaz,
Namaz kılmaz,
Oruç tutmaz,
Canı cebinde,
Kellesi koltuğunda,
Leglege taş atmış
Anasının ipliğini satmış.
Çürük duvar dibinde yatmış.
Dellek deli Hasan,
Mahmud'u bezirgan.

Az getti ,
Uz getti,
Dere tepe düz getti.
İğnenin uzununu bırak
Yıldızı kadar biyol getti.

Derelerden sel gibi
Hamza-i Pehlivan kimin
Şurada burada
Çay içsag dağlarda
Cigara içsag Urfa'da

KUTU KUTU PENSE OYUNU

8-10 Çocuk el ele tutuşarak bir halka meydana getirirler. Halka halinde dönerek, aşağıdaki tekerlemeyi söylerler.

"Kutu kutu pense

Elrnamı yese

Arkadaşım Zeynep

Arkasını dönse. "Tekerleme söylendikten sonra, oyuncu

Zeynep arkasını döner, halkadan çıkmaz ve oyun bütün oyuncuların arkasını dönmesine kadar devam eder. Bütün oyuncular arkasını döndükten sonra, aynı tekerlemenin son dizesi değiştirilerek "Önünü dönse." şeklinde söylenir. Bu kez de oyuncular sırayla önlerine dönerler. Halka bozulmaz. Bütün oyuncular önüne döndükten sonra oyun biter. Burada oyun yeniden başlar.

KARA FATO OYUNU

Bu oyun 8-10 kişiyle oynanan bir oyundur. Büyük oyuncu ebe olur. Ebe "Kara Fato kim?" diye sorar. Bir oyuncu "Kara Fato", bir oyuncu da "Anne" olur. Oyuncular "Anne" rolündeki oyuncuya hep bir ağızdan "-Anne acım, anne acım". derler. Anne onlara, "-Gidin okula." der. Oyuncular okula gider gibi yaparlar. "Gidin Hoca'ya der." Hoca'ya giderler. Üç adımdan sonra bir araya gelerek "Pis..pis..pis.." derler. Anne oyunculara "Gidin dolaba." der. Oyuncular dolaba giderler. Dolapta "Kara Fato" rolündeki çocuk, gözlerini her iki eliyle çekerek, çekik bir şekilde "-Ööööööö" diyerek diğer oyuncuları korkutur. Annenin yanına dönen oyuncular, anneye birlikte dolabın olduğu yere dönerler. Anne diğer oyuncuları dolabın yanına getirdikten son-

ra "-Bı babayızın çuvalı. Aaa! Tahma saçıda varmış. Nerden çıktı?" der. "Kara Fato" rolündeki oyuncu "-Delikten çıktım." der ve aralarında aşağıdaki konuşma geçer:

"Ne yırsen, ne içersen?"

"Et yirem, kan içerem."

"-Bınları da, yiyer misen?"

"Yirem ya yirem." Kara Fato bunları dedikten sonra, diğer oyuncuları kovalar. Tuttuğunu yer gibi yapar. Bütün oyuncuları teker teker yakalayıp yedikten sonra, oyun biter.

İPLİK OYUNU

5 kişiyle oynanan bir oyundur. Karşılıklı iki oyuncu bağlı ipi ayaklarına geçirirler. İki ayaklarına geçirdikleri zaman iki ayak, tek ayaklarına geçirdikleri zaman tek ayak adını alır oyun. Oyun hareketli bir oyundur. İki oyuncu iplerin arasında gayet seri ve hareketli sıçrayarak hem ipin içinden ve hem ipin dışındadır hoplarlar. Oyunda bir de "Aracı" oyuncu bulunur. Aracı oyuncu hata yapanları kurtarmaya çalışır. Kurtaramadığı oyuncu yanar. Oyuncular iplerin içinde ve dışında hoplarken, sonunda "A,B,C, üç" deyip ipi iki ayaklarının altına alırlar. Oyun beceri ister.

KOKANI OYUNU

10 ile 15 yaşları arasındaki çocukların oynadığı bir oyundur. Oyun topla ve en az 5 kişiyle oynanır. Oyuncular ebeyi bulmak için aralarında sayışırlar. Sayışmanın anlamı oyuncuların birbirlerine tekerleme söylemeleridir. Sayışma sonunda ebe bulunur. Yere çizilen daire ve ortasına indirilen topa her hangi bir oyuncu hızla vurur. Ebe topu yakalamak ve merkeze geri geri dönmek isterken, diğer oyuncular saklanırlar. Topu yakalayan ebe geri geri yürüyerek topun bulunduğu ilk noktaya döner. Böylece oyun başlar. Ebe oyuncuların saklandığı yeri arar. Kimi görürse, ismini söyleyerek örneğin "Hasan Kokani" der. Ebenin gördüğü oyuncu yanar ve bir köşede durur. Diğer oyuncuların biri ebeye görünmeden gelir, topa ayağıyla vurmaya başlırsa,

yanan oyuncular tekrar oyuna dönerler. Ebe bütün oyuncuları görürse, bütün oyuncular yanar. İlk yanan oyuncu, oyuna yenden başlanırken ebe olur. Oyunda yanan oyuncular, ebe diğer arkadaşlarını ararken, "Elma dersem çık, armut dersem çıkma gibi..." mesaj niteliğinde cümleler söyleyerek arkadaşlarını uarmaya çalışırlar. Bu oyun sırasında "Ooo bili bili" ile başlayan tekerlemeler söylenir.

ÇOCUK OYUNLARI ÜZERİNE

Yurdumuzun çeşitli yörelerinde oynanan benzer oyunlar vardır. Bu oyunların başında "Taşla oynanan oyunlar", "Papatya falı", "Arabistan Buğdayları", Yağ satarım, bal satarım", "Kutu kutu pense", Kürkünü giy" (Üşüdüm üşüdüm)" "Hendekte bir tavşan uyuyormuş", oyunları gelmektedir. Yukarıda saydığımız oyunların dışında da benzer oyunlar vardır. Kaybolmaya ve unutulmaya yüz tutmuş oyunlarımızı, Hi-Menlerin tasallutundan, unutulmaktan ve kaybolmaktan kurtarabilirsek ne mutlu bize... Bizden sonra araştırma yapacak arkadaşların halkaları genişleteceğine ve daha fazlasını yapacağına olan inancımız sonsuzdur.

Yöremize özgü oyunların başında "Kolçı Kaçakçı", "Çömçe Gelin", "Sin sin sin..." oyunları gelmektedir. Bir de şarkılı oyunlar vardır. Bize göre şarkılı oyunlar, tekerlemelerin bir makamla söylenmesidir ve tekerlemeli çocuk oyunları sınıfına girer. Örneğin Doğu Karadeniz yöresinde oynanan "Dön dön dönelim" oyunu şarkılı bir oyundur. Bazı oyunlar şarkı eşliğinde oynanır. Bilmeceli çocuk oyunlarının da büyük bir kısmı Urfa'ya ve Urfa'lı'ya has bir özellik arzelmektedir. Mahalli çocuk oyunlarının bebek oyunları, orta yaş çocuk oyunları, büyük çocuk oyunları, genç oyunları adı altındaki tasnifi bize göre yalınıştır. Bebek büyüdüğünde bebekliğini anımsamak için olsun, bir bebek oyunu oynamayacak mıdır? Bir genç, genç olduğu için orta yaş çocuk oyunu oynamayacak mıdır? Bu ve benzeri soruların cevabını doğru verebilirsek, tasnifi de doğru yapma şansımız artar.

TIP OYUNU

8-10 kişiyle oynanan bir oyundur. Genellikle erkek çocukların oynadığı bir oyundur. Oyuncular ebeyle belirlemek için önce sayışırlar. Sayışmayı aşağıdaki şekilde yaparlar:

"Ooo portakalı soydum,
Başucuma koydum.
Ben bir yalan uydurdum.
Duma duma dum...
Kırmızı mum.

Dolapta pekmez.
Yala yala bitmez,
Ayşecik, Fatmacık,

Sen bu oyundan çık. "Sayışma sırasında her oyuncu bildiği tekerlemeyi söyler. Bazen oyuncularından biri, "Ooo bili bili / papatya dili" satırlarının yer aldığı tekerlemeler de söyler. Bu oyun kız çocukları tarafından da oynanır. Sayışma sonunda ebe belirlenir. Oyuncuları içine alan bir yuvarlak çember çizilir. Oyuncular çember içinde dizilirler. Ortaya geçen ebe hemen "Tıp" der. Tıp demeyi unutursa, diğer oyuncular ebenin ensesine elleriyle tokat atarlar. "Tıp" diyen ebeyle oyuncular, ancak ebe görmeden, arkası dönükken ensesine sille vurabilirler. Ebe kendisini vuran oyuncunun elini veya dişlerini görürse, dişleri görülen veya eli görülen oyuncu ebe olur. Ebe ile diğer oyuncular arasında 75 cm. mesafe bulunur. Oyun bu şekilde devam eder. Zevkle oynanan bir oyundur.

ÇOCUK VE OYUNCAK

"Çember... Bu sihirli yuvarlağın, bugün, galiba ismi var da cismi yok artık. Oysa biz onun ardısına az mı koşturmuştuk. Az mı ana yola kayan çember için arabaların altına düşme tehlikesi atlatmıştık. Renk renk, boy boy çemberler, kimi tel, kimi sopa ile çevrilmek, yarışlara girmek üzere bizi beklerdi. Çemberlerini

çingiraklı sesleri ile çevirerek ırmağa doğru koşan çocukları nasıl unuturuz.

Ertesi gün saçları mısır püskülünü andıran sarışın kardeş bir bez bebek yapımına başlar. Bütün kız çocuklarının hayatında bir bez bebek macerası yok müdür? Anneler çocuklarını nasıl masallarla, ninnilerle uyutursa, çocuklar da kendi bebeklerini öylesine içten söylenen ninnilerle uyuturlar.

"Evcilik Oyunu" başlar. Baba ve annelerin, ev ve ocakların, işlerin ve arabaların, komşuluğun ve eğlencenin minyatür tarzında tekrarıdır bu. Çocuklar gelecekte alacakları rolleri evcilik oyununda prova ederler sanki."

Mustafa Kutlu / Şehir Mektupları.

SAYIŞMA ÖRNEKLERİ

"Ooo bili bili
Papatya dili.
Kızım senin saçın,
Kaç telli?
On telli.
Bir, iki, üç dört, beş,
Altı, yedi, sekiz, dokuz, on."

Aşağıdaki sayışmayı söyleyen çocuklar, havaya şahadet parmaklarını kaldırır. Şahadet parmaklarını indirdikten sonra, oyunculara sırayla parmaklarını vurarak ebeyi belirlemeye çalışırlar.

"Allah'tan başlıyorum.
Şeytanı taşıyorum.
Bir can, iki can, üç can,
Pamuk benim amcam.
Amcam kızı Nurcan."

Inne attım denize,
Saat geldi sekize,
Ze, ze, ze...
Çok konuşma geveze.

Bu kitapta yer alan tekerlemelerden bazıları, öğrencilerin ağzından derlenmiştir. Biz bu kitabımızda her ne kadar lokal tekerlemeleri derlemeye çalıştıysakta, derleme çalışmaları sırasında istemeden de olsa, herkes tarafından bilinen sayışmaları da kitabımıza alma durumunda kaldık. Ama amacımız yerel sayışmaları kitabımıza almaktı, bilinmeyeniyi ortaya çıkarmaktı, kaybolmaya yüz tutan halk kültürüne bağlı kalarak çocuğun ilgisini çeken tekerlemeleri ortaya çıkarmaktı.

Şanlıurfa'da oynanan diğer mahalli çocuk oyunları da şunlardır: "Oy oy gemici", "Kalbur oyunu", "Bulgurla Pilav Kaynatırlar", "Çat Çat Kaynana." Tespit edebildiğim oyunları şimdilik ismen yazıyorum. Kitabımın bir sonraki baskısında ismen tespit edebildiğim oyunların nasıl oynandıklarını yazmaya çalışacağım. Bu konudaki çalışmamın bu ilk kitapla başladığını belirtmek istiyorum. Oynanan çocuk oyunlarından biri de "Istop"dur.

UÇ UÇ KELEBEK OYUNU

Çocuklar elele tutuşarak halka oluştururlar. Halka halinde dönerken aşağıdaki tekerlemeyi şarkı halinde söylerler.

"Uç uç kelebek,

Haydi baban gelecek

Burnunu arı sokacak

Ha ha hapşu... "Ha ha hapşu derken eğilerek bir ağızdan hapşırırlar. Baharın gelişini haber veren bir çocuk oyunudur. Çocuk arı sokmasından, bahar nezlesinden korunmak için sanki bu oyunu oynamıştır.

FAHRIYE ABLA'YA NAZİRE

Nokta noktam...

Yapraklar dökülmeden geldin,

Kış gelmeden geldin.

Fahriye Abla bile komşum olsaydı.

Bu kadar sevinemezdim.

Yıldızım parlayacak seninle,
Hele bir kış gelsinde.
Çocuklar kardan adam yapsın.
Gözlerine misket koysunlar...
Burun diye kömür parçası,
Tutuştursunlar eline süpürgeyi,
Doğmayagörsün güneş.
Eridi mi kardan adam,
Çocuklar çıkarır gözlerini,
Misket oynamaya başlar.
Ah bu çocuklar...
Nokta noktam...

Yaşama sevincimizi arttıran,
Çocuklarımız oisa...
Fahriye Abla'da sevinirdi buna.
Çıkarırlar kömür parçasını burnundan,
Kardan adamın, resimler çizerler duvara.
Sonra alırlar elinden süpürgeyi
Birbirini kovalarlar...
Bakarsınız bir teneke parçası,
Olmuştur onlara tamtam
Umarım Fahriye Abla'da anlamıştır beni.
Belki sana anlatamam.

Hanifi Düşmez
28.09.1994 Şanlıurfa

TEKERLEME

Loppe patetes
Yarım kilo domates.
Domatesin yarısı
Ali Begin karısı.

Amela nukatela
Astır mastır huva
Bir kuru kafa
Koydum rafa.
Raftan aldım
Tepsiye koydum
Yemesi tatlı,
Maymun suratlı.

Şişko mandalina
Neredesin kızım
Balodayım anne
Kiminle kızım?
Bir subayla anne
Subay sana ne dedi?
Elma yanaklı dedi.
Başka başka ne dedi?
Kiraz dudaklı dedi.
Başka başka ne dedi?
Bir öpücük ver dedi.
Verdin mi kızım?
Evet evet anne.
Akşam baban gelince
Ağzının payını verir.

MAHMUT DEDİ Kİ OYUNU

Bu oyun 20-30 kişiyle oynanan bir oyundur. Oyunu oynayacak oyuncular yürüyüş kolu şeklinde dizilirler. 4 veya 5 grup oluşur. Gruplarının hemen önünde ebe olan Mahmut vardır. Mahmut oyunculara komut verir. Oyuncular Mahmut'un dediğini yapar, demediğini yapmazlar. Oyunun kuralı budur. Mahmut'un demediğini yapan oyuncular yanar. Genellikle Mahmut şu komutları verir. "Mahmut dedi ki, bir kulağını tut. Mahmut dedi ki, otur vb.." Bazen ebe aniden "Otur" diyerek veya "Kulağını bırak" diyerek oyuncuları şaşırtır. Bu oyun Yakupkalfa ilkokulu

Öğretmeni Fuat Şurgun tarafından çocuklara oynatılırken tarafından görülmüştür.

DENİZDE, HAVADA, KARADA OYUNU :

Bu oyunu oynayacak oyuncular çizgi üzerine dizilirler. Çizginin ön tarafı deniz, arka tarafı hava, çizgi ise kara parçasını simgeler. Oyunu bir büyük yönetir. Büyük oyuncunun komutuna göre, diğer oyuncular, çift ayakla öne (Denize), veya arkaya (Havaya) doğru hoplarlar. "Karada" komutu verildiğinde bütün oyuncular, yine çift ayakla hoplayarak çizgi üzerinde dizilirler. Oyunda hata yapan veya düşen oyuncular yanar. Oyun bu şekilde devam eder. (Fuat Şurgun)

FAYDALANILAN YAZILI KAYNAKLAR

- 1- Harran Kültür ve Folklor Dergisi (1.2.Cilt)
- 2- Folklor ve Şanlıurfa (Abuzer Akbıyık-Sabri Kürkçüoğlu)
- 3- Çocuk Oyunları (Musa Baran-Kültür Bakanlığı)
- 4- Şehir Mektupları (Çocuk ve Oyuncak-Mustafa Kutlu)
- 5- George Orwell 1984.
- 6- Urfa Folklorundan Bir Demet, Ankara. (Mithat Atakurt)
- 7- Çocuk Eğitimi Hayať Ansiklopedisi II. Cilt
- 8- Urfa'da ÇocukTekerlemeleri. Mahmut Güzelgöz

FAYDALANILAN CANLI KAYNAKLAR

Hüseyin Güzel, Şükrü Algın, Mahmut Erbülbül, Mehmet Çini, Metin Mert, Müjdat Keser, Gökmen Telkiran, Salihcan Düşmez, Mesut Düşmez, Fuat Şurgun, Murat Portakal, Fikriye Çiçek, Fatime Boyacı, Mehmet Bağlı

HANİFİ DÜŞMEZ'in beklenen

Şiir Kitabı

LİLİŞAN

yakında bütün kitapçılarda

bekleyiniz!...

KALİRU YAYINLARI

